

Төсөл: Байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээ

P152343: МОНГОЛ УЛС – ЭРЧИМ ХҮЧНИЙ САЛБАРЫН
ХОЁРДУГААР ТӨСЛИЙН БҮРЭЛДЭХҮҮН ХЭСЭГ 2
(НАРНЫ ЦАХИЛГААН СТАНЦ)

2017 ОНЫ 1-Р САР

ТОВЧ ХУРААНГУЙ	2
БАРИЛГА УГСРАЛТЫН АЖИЛ	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
Үйл ажиллагааны нөлөөлөл	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
1. УДИРТГАЛ	5
2. ТӨСЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА	5
3. АШИГЛАГДАЖ БОЛЗОШГҮЙ БАЙРШЛУУДЫН ТАНИЛЦУУЛГА	6
3.1 БАЙРШИЛ А (ХОВД АЙМГИЙН МЯНГАД СУМЫН ТӨВ)	6
3.2 БАЙРШИЛ В (УВС АЙМГИЙН ӨМНӨГОВЬ СУМ)	10
3.3 БАЙРШИЛ С (ХОВД АЙМГИЙН МЯНГАД СУМАНД БУЮУ БАЙРШИЛ А-ГААС ХОЙД ЗҮГТ 10 КМ-ИЙН ЗАЙТАЙ БАЙРЛАХ)	13
4. ҮҮСЭЖ БОЛЗОШГҮЙ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА	16
4.1 Барилга угсралтын ажлын нөлөөлөл	16
4.2 Үйл ажиллагааны нөлөөлөл	17
5. ГОМДОЛ ШИЙДВЭРЛЭХ ТОГТОЛЦОО	18
6. ХЭЛЭЛЦҮҮЛГҮҮД	19
ХАВСРАЛТ А: НӨЛӨӨЛЛИЙН ҮНЭЛГЭЭНИЙ МАТРИЦ	20
ХАВСРАЛТ Б: СОНГОГДСОН БАЙРШЛЫН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ УДИРДЛАГА БА НӨЛӨӨЛӨЛ БУУРУУЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	22
ХАВСРАЛТ В: ХЭЛЭЛЦҮҮЛГҮҮДИЙН ТОЙМ	38

Товч хураангуй

Монгол Улсын Сангийн Яам ба Эрчим хүчний яам нь Эрчим хүчний салбарын хоёрдугаар төсөл (ESP 2)-д нарны фотовольтийн хэсгийн оруулна гэдгийг Дэлхийн Банкнд баталгаажуулан мэдэгдсэн. Энэ төслийн хүрээнд 10 мегаватт (МВ)-ийн тооцоолсон хүчин чадал бүхий, 25-аас 37.5 га газарт байгуулагдах нэг нарны цахилгаан станц баригдахаар баталгаажуулсан. Энэхүү нарны фотовольтийн станцийг байгуулж болох гурван байршлыг тогтоосон байна. Өмнө нь хоёр байршлыг Сэргээгдэх эрчим хүчийг нэмэгдүүлэх хөтөлбөр (СЭХНХ)-ийн хүрээнд тогтоосон байсан ба саяхнаас гуравдагч боломжит байршлыг тогтоогоод байна. Энэ Байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээ (ESIA)-гийн зорилго нь байгаль орчин, нийгмийн хамгааллын өнцгөөс хамгийн тохиромжтой байрлалыг сонгохын тулд эдгээр гурван байршлыг байгаль орчин, нийгмийн талаас үнэлэх юм.

Тогтоогоод байгаа гурван байршил нь Ховд аймаг (Байршил А), Увс аймаг (Байршил В), Ховд аймаг (Байршил С)-т байрлаж байна. Олон улсын хамгааллын зөвлөх нь хамгааллын зохих арга хэмжээний ерөнхий үнэлгээг Байршил А ба Байршил В-д 2016 оны 9-р сараас 10-р сарын хооронд, Байршил С-гийнхийг 2016 оны 11-р сард тус тус гүйцэтгэсэн.

Энэ ерөнхий үнэлгээнд байршлын орчинг (хүн амьдардаг төв, ой мод, байгалийн амьдрах орчин ба амьтдын нүүдлийн маршрут, биет соёлын өв, одоо байгаа дэд бүтэц, усны нөөц, малчдын нүүдлийн чиглэлтэй хэр ойрхон болох) харгалзан авч үзсэн. Нийгмийн үнэлгээний мэдээллийг дотоодын байгууллага болох Mongolian Marketing Consulting Group (ММСГ) ХХК-гийн тусламжтайгаар бас энэ хугацаанд цуглуулсан.

Ерөнхий үнэлгээний үр дүнгээс үзэхэд бүх гурван байршилд нарны фотовольтийн станц барихад байгаль орчин, хамгааллын хувьд багаас дунд хэмжээний эрсдэлтэй, нийгмийн хамгааллын хувьд бага эрсдэл ба нөлөөлөлтэй байсан.

Нөлөөллийн үнэлгээний матрицийг ерөнхий үнэлгээний үр дүнг ашигласан байгуулсан (Хавсралт А-гаас харна уу) ба байгаль орчин, нийгмийн хамгааллын өнцгөөс Байршил А нь хамгийн давуу талтай гэж дүгнэсэн.

Сонгогдсон газрын хувьд, төслийг хэрэгжүүлэгч нарны фотовольтийн байгууламжийг барих ба үйл ажиллагаа явуулахтай холбоотой байгаль орчин, нийгмийн асуудлуудыг тогтоох, хянах, зохицуулахад гарын авлага болгож ашиглах Байгаль орчны удирдлага ба сөрөг нөлөөлөл багасгах төлөвлөгөөг (Хавсралт Б-г харна уу) бэлтгэсэн.

БОУТ-д авч үзсэн үүсэж болзошгүй нөлөөллүүдийг дурдвал:

Барилга угсралтын ажил

Газар ашиглалт

Байршил С-д малчин өрхүүд (1-5 айл) жил болгон хэдэн сар малаа бэлчээдэг газар ашиглагдан эдгээр өрхүүдийг эдийн засгийн шилжилт хийлгэж болзошгүй байна. Бусад мал бэлчээхэд ашиглаж болох газрууд хангалттай байгаа тул нөлөө бага байна. Байршил А ба В нь ямар нэгэн хүн ашиглаж эсвэл амьдраагүй төрийн эзэмшлийн газар байна.

Нийгэм

Богино хугацааны ажлын байр ба орон нутгаас ханган нийлүүлэх боломж бий болох учраас нийгмийн нөлөөлөл голдуу эерэг байна. Богино хугацааны (түр зуурын) сөрөг нөлөөлөлд БОУТ-ний дагуу зохицуулагдах барилга угсралтын ажлаас болж үүсэх дуу чимээ/тоос (доор дурдсан) ба түр зуур шилжин ирэх ажилчид (6 сарын хугацаанд 200-гаас доош тооны хүн) байх болно.

Агаарын чанар

Тээврийн хэрэгсэл ба тоног төхөөрөмжийн хөдөлгөөн эсвэл барилга угсралтын хадгалагдсан материалаас моторын утаа, тоос дэгдэлт үүсч болохоор байна.

Дуу чимээ

Орон нутгийн орон суугчид ба зэрлэг амьтдын зан үйл, дадлыг алдагдуулж болохуйц дуу чимээ гаргаж болно.

Гадаргын урсацийн чиглэлийн өөрчлөлт

Газар цэвэрлэх ба газрын гадаргууны хэлбэрт өөрчлөлт хийх үйл ажиллагаа нь гадаргын урсацын чиглэлийг өөрчлөн, тухайн орчин бүст үерлэлт бий болгох боломжтой

Хөрс хуулалт

Газар бэлтгэх үйл ажиллагаанд хөрс хуулах/хадгалах үйл ажиллагаа орж болзошгүй

Ургамлын хаягдал гарах

Газар бэлтгэх үйл ажиллагаанд одоо байгаа ургамлыг цэвэрлэх/зайлуулах үйл ажиллагаа орж болзошгүй

Барилга угсралтын ажилтай холбоотой хатуу хог хаягдал

Аюулгүй: Баглаа боодол, барилга угсралтын идэвхгүй материалын хаягдал мөн магадгүй ажилчдын кампийн ахуйн хог хаягдал

Аюултай: ашигласан тос, тослох материал, илүүдэл будаг эсвэл гадуур бүрхэх материал, цавуулаг бодис

Хаягдал ус

Цэвэрлэх тоног төхөөрөмжөөс гарах хаягдал ус буюу магадгүй эрүүл ахуйн байгууламж болон ажилчдын кампаас гарах ахуйн хаягдал ус

Соёлын өв

Малтлагын үйл ажиллагааны үеэр соёлын, шашны эсвэл түүхийн ач холбогдол бүхий түүхийн эд өлгийн зүйлс санамсаргүй олдох нь бий

Ажилчдын аюулгүй байдал

Барилга угсралтын үйл ажиллагаа нь ажилчдыг аюулгүй байдал, эрүүл мэндэд нь нөлөөлж болзошгүй нөхцөл байдалд ажиллах, эд материалтай харьцахад хүргэнэ.

Үйл ажиллагааны нөлөөлөл

Нийгэм

Тус хөрөнгө оруулалтын хамрах хүрээнд цахилгаан хангамжийн үйлчилгээнд ямар нэгэн хэрэглэгчийг шинээр холбохгүй гэж тооцоолж байгаагаас гадна уг хөрөнгө оруулалтын үр дүнд шинэ холболт бий болохгүй гэж тооцоолж байна. Одоогийн нөхцөлд Орос улсаас байнгын бөгөөд найдвартай цахилгаан хангамжийг авч ашигладаг мөн хэрэглэгчид (төв суурин газруудад) аль хэдийн уг үйлчилгээнд холбогдсон байгаа тул цахилгаан хэрэглэгчийн үнэнд өөрчлөлт орох болон

найдвартай байдал нэмэгдэх боломж зэрэг тооцоологдоогүй болно. Ойролцоогоор 10-30 тооны ажилтан нарны фотовольтийн станцийн үйл ажиллагааг явуулахад шаардлагатай бөгөөд эдгээр ажилтнуудыг ажиллах, ажиллах чадвартай болгохын тулд сургалт явуулах хэрэгтэй болно. Бүх ажилд авсан ажилтнуудын мэдлэг, чадварыг сайжруулах шаардлагатай байгаа нь нарны цахилгаан станц байгуулсны үр дүнд орон нутгийн чадварлаг ажилчид, эмэгтэйчүүдэд шинээр чадвар эзэмших, ажилтай болох боломжийг бий болгоно.

Үзэгдэх орчны сарнилт

Нарны цахилгаан станцийн хавтангаас нарны гэрэл ойход жолоочдын хараанд нөлөөлөхөөс гадна нүүдлийн шувуудын нислэгийн чиглэлийг сарниулах магадлалтай

Газар доор ус хэрэглэх боломж

Уламжлалт хавтанг ашиглабал тодорхой хэмжээгээр газар доорх ус багасах ба улмаар газар доорх усны дээд түвшинг бууруулж болно. Гэхдээ хавтангийн загвараар хуурай, өөрийгөө цэвэрлэдэг систем сонгогдвол газар доорх усны хэрэглээ маш бага байна (ажилчдын эрүүл ахуйн шаардлагад нийцэхээр). Энэ асуудлыг төслийн байршил дах боломжит усны нөөцийг шалгах үйл ажиллагааг оролцуулан нарны хавтангийн эцсийн дизайны үе шатанд тооцон оруулна.

Хавтанг угаасан хаягдал ус

Уламжлалт хавтанг ашиглабал хавтан угаасан хаягдал усанд бохирдуулагч бодис байх магадлалтай ба хүлээн авах усны эх үүсвэрийг бохирдуулж болзошгүй

Аюултай хаягдал

Арчилгааны үеэр хэлхээ салгуур, эргэх хувиргагч ба трансформатороос гоожсон тос нь хөрсийг бохирдуулах боломжтой

Экологи

Нарны фотовольтийн хавтангууд болон дамжуулалтын шугамын маршрутанд сонгогдсон байршлуудын аль аль нь нүүдлийн шувуудын маршрут болон газарт үүрээ засдаг шувуудын үүрээ засах хэлбэр байдал, газар дээр зэрлэг амьтадын нүүдлийн чиглэл эсвэл мал аж ахуйн бэлчээрийн газарт хамаарч магадгүй юм.

Дэлхийн Банкны ТУЗ-аар батлагдсаны дараа төсөлд нэмж нарны цахилгаан станц байгуулахыг оруулж магадгүй. Энэ боломжийн улмаас авч үзэж болох аливаа боломжит байршил нь Монгол Улс ба Дэлхийн Банкны хамгааллын шаардлагыг хангахад зээлдэгчид чиглэл өгөх зорилгоор бие даасан Байгаль орчин, нийгмийн удирдлагын хүрээ (БОНУХ)-ний баримт бичгийг бэлтгэсэн болно.

1. Удиртгал

Монгол Улсын Сангийн Яам ба Эрчим хүчний яам нь Эрчим хүчний салбарын хоёрдугаар төсөл (ESP 2)-д нарны фотовольтийн хэсгийн оруулна гэдгийг Дэлхийн Банканд баталгаажуулан мэдэгдсэн. Энэ төслийн хүрээнд 10 мегаватт (МВ)-ийн тооцоолсон хүчин чадал бүхий, 25-аас 37.5 га газарт байгуулагдах нэг нарны цахилгаан станц баригдахаар баталгаажуулсан. Энэхүү нарны фотовольтийн станцийг байгуулж болох гурван байршлыг тогтоосон байна. Өмнө нь хоёр байршлыг Сэргээгдэх эрчим хүчийг нэмэгдүүлэх хөтөлбөр (СЭХНХ)-ийн хүрээнд тогтоосон байсан ба саяхнаас гуравдагч боломжит байршлыг тогтоогоод байна. Гурван байршлын байрлалыг доор газрын зурган дээр харууллаа.

Энэ Байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээ (ESIA)-гийн зорилго бол байгаль орчин, нийгмийн хамгааллын өнцгөөс хамгийн тохиромжтой байрлалыг сонгохын тулд эдгээр гурван байршлыг байгаль орчин, нийгмийн талаас үнэлэх юм.

2. Төслийн танилцуулга

Нарны фотовольтийн станц нь нарны цацрагийн эрчим хүчийг ашиглаж болох цахилгаан болгон хувиргах болно. Станц нь нарны зайны цуваа ба системийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийн балансас тогтоно. Станц бол шугам сүлжээнд холбогдсон, газарт суурилуулсан систем гэж ангилагдах ба талстан цахиураар хийгдсэн тогтмол хазайсан нарны хавтангуудаас тогтох болно. Санал болгогдож байгаа төсөл нь 10 мегаватт (МВ)-ийн тооцоолсон хүчин чадал бүхий, 25-аас 37.5 га газарт 30,000-аас 70,000 нарны хавтан байрлуулах шаардлагатай байхаар төлөвлөгдсөн.

Нарны зайг цаг агаараас хамгаалахын тулд нарны модуль дотор хадгалах болно. Модуль нь бэхжүүлсэн шилэн хамгаалалт, цаг агаар ба галд тэсвэртэй материалаас тогтох арын давхарга, хөнгөн цагаан хүрээнээс тогтоно. Зайнууд нь цахилгаанаар холбогдон, өндөрсөгсөн дэмжих бүтэц дээр суурилуулан нарны модулийг үүсгэнэ. Эгнэсэн модулиудыг “нарны хавтан” гэж нэрлэх бөгөөд нэг болон түүнээс дээш хоорондоо холбогдсон хавтанг нарны зайны цуваа гэдэг. Нэг модуль бараг

1 метр квадрат бөгөөд өдөрт барагцаагаар 0.75 киловатт-цаг (kWh) цахилгаан үүсгэнэ. Ирж байгаа гэрлийг шингээж авахын тулд нарны ПВ модульд ойлтын эсрэг бүрхүүл ашигладаг ба энэ нь жолоочдод аюул учруулах болон нүүдлийн шувуудын нислэгийн чиглэлд нөлөөлж болохуйц гялбах, гэрэлтэх ойлтыг бууруулна.

Ашиглалтын үеэр уламжлалт хавтангийн дизайн бүхий фотовольтийн хавтангийн гадаргууг цэвэрлэхэд 6 сар тутам 410,000-аас 615,000 литр ус шаардлагатай болно. Гэхдээ хавтангийн загвараар хуурай, өөрийгөө цэвэрлэдэг систем сонгогдвол газар доорх усны хэрэглээ маш бага байна (ажилчдын эрүүл ахуйн шаардлагад нийцэхээр). Байршил бүр нь хэт тоосжилттой биш. Хавтанг огцом өнцөгт (ойролцоогоор 45 градус) байлгана. Иймээс бороо ороход тодорхой хэмжээний цэвэрлэх нөлөө үзүүлнэ гэж үзэж байна.

Уламжлалт хавтангийн дизайны хувьд цэвэрлэх давтамжийг цахилгааны гаралтын бодит явц ба газар дээр нь шалгасан үр дүнгээс хамааран шинэчилэх болно. Угаахад ашигласан усыг цэвэршүүлэлгүйгээр хаяна. Учир нь хавтан дээр тогтсон тоосыг арилгахад эдгээр ус зөвхөн дүүжлэгдсэн хатуу биет агуулах ба ямар нэгэн тодорхой менежментийн асуудал бий болгохгүй. Хэдий тийм боловч эхний хоёр угаах үйл ажиллагаанаас үүссэн хаягдал уснаас тодорхой тооны боломжит бохирдуулагчдын шинжилгээг авах ба хэрвээ хаягдал усны чанарын шинжилгээнээс цэвэршүүлэх шаардлагатай гэж үзэх юм бол хаягдал усыг цэвэршүүлэх газар төслийн байршилд зориулан гаргах болно.

Аливаа сонгогдсон байршил нь хамгийн ойрын дэд станцтай холбогдох шаардлагатай. Станцаас гарч байгаа эрчим хүчний гаралтыг 0.5 км урттай дамжуулах шугамыг ашиглан одоо байгаа шугам сүлжээнд холбох ба зэрлэг амьтдын нүүдлийн маршрутын байгаль орчны асуудлаас хамааран дамжуулах шугамыг газар доогуур байгуулан, хамгийн ойрын дэд станцтай холбохоор байна. Мөн шугам сүлжээнд цахилгаан өгөхын тулд үүссэн DC эрчим хүчийг хувиргагч ашиглан AC болгох шаардлагатай. Хувиргагч нь шугам сүлжээний давтамжтай адил болон таарах болно.

3. Ашиглагдаж болзошгүй байршлуудын танилцуулга

Гурван байршил тус бүрийн танилцуулгын доор дурдлаа.

3.1 БАЙРШИЛ А (ХОВД АЙМГИЙН МЯНГАД СУМЫН ТӨВ)

Байршил А-гийн сүүлийн үеийн зургийг доор тавилаа.

Site A : Mayangad substation (From North to South)

Газар ашиглалт (Одоогийн)

Санал болгож байршил нь Мянгад сумын төвөөс 1 км зайтай, одоо байгаа дэд станцийн хажууд юм. Одоо байгаа Мянгад дэд станц (2 x 110/ 35/ 6кВ) нь Ховд аймгийн Дөргөн усан цахилгаан станцаас 100 кВ дамжуулах шугам, Оросоос эрчим хүч нийлүүлэх 110 кВ дамжуулах шугам (Өмнөговь дэд станцаар дамжина), 110 кВ-ийн Говь-Алтай аймгийн зарим сумын эрчим хүчээр хангах дамжуулах шугам, 35 кВ-ийн Ховд аймгийн Ховд хот, Эрдэнэбүрэн сум, Дуут сум уруу эрчим хүч дамжуулах шугамаас тогтоно.

Мянгад сумын Засаг даргын тамгын газраас Байршил А (аливаа холбогдох дамжуулах шугамыг оруулан) нь төрийн мэдлийн газар болохыг баталгаажуулсан. Дэд станц эргэн тойрны бүх газрыг нарны цахилгаан станцийн байгууламжинд ашиглах боломжтой болгож болно. Хэрвээ сонгогдох юм бол 15-60 жилийн хооронд хугацаатай зөвшөөрөл олгох болно. Засаг даргын тамгын газар ба олон улсын хамгааллын зөвлөхийг ажиглалтын дагуу уг газар хөдөө аж ахуй (бэлчээрийн мал аж ахуй) эсвэл ямар нэгэн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаанд албан ёсоор эсвэл албан бусаар ашиглагддаггүй болохыг баталсан. Албан ёсоор эсвэл албан бусаар санал болгосон төслийн байршилд амьдардаг хүн байхгүй. Санал болгосон төслийн байршилд ямар ч өвлийн байгууламжууд байхгүй байна.

Газар ашиглалт (Ирээдүйд)

Мянгад сумын Засаг даргын тамгын газарт газрын яг хэмжээ/хэмжээс ба байрлал тодорхой болохоор 15-60 жилийн хугацаатай тусгай зөвшөөрөл олгох эрх мэдэлтэй болно. Түүнчлэн Сумын Засаг дарга төслийг дэмжиж байгаагаа илэрхийлсэн.

Байршил А дээр ирээдүйд газар ашиглалтын ямар нэгэн төлөвлөгөө ба сумын төвд ямар нэгэн газар ашиглах төлөвлөгөө байхгүй байна.

Нийгэм

2015 оны байдлаар Ховд аймгийн (80,366 хүн) Мянгад сумын хүн ам 3,587 байгаа бөгөөд үүнээс 2,436 нь 15 болон түүнээс дээш настай байна. Мянгад сум нь 5 багтай (захиргааны нэгж) ба 5-р баг (Баянхошуу) бол сумын төв юм. Энэ баг нь малчид, тариаланчид, сумын төвийн суурин гэсэн 3

үндсэн хэсэгт хуваагддаг. 2015 оны байдлаар Баянхошуу багт 838 хүн буюу барагцаагаар 210 өрх амьдарч байна. Сумын төв нь цэцэрлэг, бага сургууль, дунд сургуультай. Сумын ажиллах хүч зуны саруудад гурван тоосгоны үйлдвэрт ажилладаг бөгөөд эдгээр ажиллаж байгаа хүмүүсийн барагцаагаар 30% нь эмэгтэй. Эдгээр саруудад 600,000-аас 2 сая төгрөг хүртэлхи өндөр цалин авдаг. Одоогоор сумын төвд ямар нэгэн зочид буудал, зочин хүлээж авах газар байхгүй. Тоосгоны үйлдвэрээс гадна айл өрхүүд мал малладаг. Бүх өрх айлууд ба байгууллагууд цахилгааны шугам сүлжээнд холбогдсон.

Ой мод

Санал болгосон байршилд ой мод байхгүй. Өмнө зүгт 12.5 км зайтай Чухал шувууны бүс бүхий үндэсний парк Хар Ус нуур (Рамсар газрыг оруулан) байдаг. Санал болгосон байршил ой модгүй боловч Байгаль орчин, ногоон хөгжил, аялал жуучлалын яам (БОНХАЖЯ), Ойн бодлого, зохицуулалтын газрын захирлаас зөвшөөрөл авах шаардлагатай.

Биет соёлын өв

Сумын байгаль орчин, газрын мэргэжилтнүүдийн хэлсэний дагуу ямар нэгэн мэдэгдэх биет соёлын өв байхгүй байна. Хамгийн ойрхон албан ёсоор хүлээн зөвшөөрөгдсөн биет соёлын өв нь төслийн байршилаас барагцаагаар 45 км-т байрлах Сангийн хэрэм болно. Сангийн хэрэм нь Ховд аймгийн хойд хэсэгт байх Манжийн үеийн хэрмийн үлдэгдэл юм. Хэрмийн 18-р зуунд байгуулсан бөгөөд сүүлд Манжийн амбангийн байрлах газар болсон. Хэрэм нь дөрвөлжин зохион байгуулалттай, ханыг шавраар хийжээ.

Усны нөөцний хангамж ба удирдлага

Орон нутгийн сумын захиргааны холбогдох албан тушаалтнууд байршил А-гийн газар доорх усны нөөц хангалттай (элбэг) гэж мэдэгдсэн. Байршлын ойролцоо худаг ажиглагдсан. Гэвч ус хэрэглэх боломжийн талаар тодорхой мэдээлэл өгөөгүй. Мянгад дэд станцийн хажууд ажиглагдсан худаг засаг захиргаанд албан ёсоор бүртгэлтэй биш болохоор багтаамж нь тодорхойгүй.

Мянгад сумын Засаг дарга нь Мянгад сум хангалттай усны нөөцтэй гэж мэдэгдсэн. Засаг даргын тамгын газрын байгаль орчны ажилтан газар доорх усны нөөцийг цаашид ашиглах боломж бий гэсэн. Одоогоор усыг хөдөө аж ахуй, ундны ус болгон, хоол хийхэд ашиглаж байна.

ОУСК-ийн байгууламж баригчийн зааварчилгааны дагуу станцад шаардлагатай усны нөөцийн хэрэгцээ жилд 410 м³ байна (41 м³/жил/МВ).

Уг газар хавар ба намар ерөнхийдөө салхитай байдаг учраас эдгээр үеүүдэд хавтанг илүү их угаах шаардлагатай болно.

Дизайн буюу төлөвлөлтийн үйл ажиллагааны нэг болгон Дэлхийн Банкнаас санал болгож буй төслийн байршил дах газар доорх усны худгийн гарцны баталгаатай мэдээлэлтэй болоход үндсэн шаардлагын үнэлгээний арга хэмжээг Мянгад сумын засаг даргын тамгын газрынхны санал бодлыг баталгаажуулах зорилгоор гүйцэтгэнэ. Үндсэн шаардлагын үнэлгээний хүрээнд уг мэдээллийг цуглуулах оролдлого амжилтгүй болох тохиолдолд Дэлхийн Банкнаас ямарваа төслийн төлөвлөлтийн үйл ажиллагааг үргэлжлүүлэхийн өмнө уг мэдээлэлтэй болох талбарын судалгааг зохион байгуулна.

Хавтанг цэвэрлэхэд химийн нэмэлт бодис ашиглахыг хориглоно. Иймээс хэрэв усаар цэвэрлэхэд байх бохирдуулагч бол нарны хавтангийн тоосыг угаахад үүсэх хаягдал усанд байх дүүжлэгдсэн хатуу биет байх болно. Эхний хоёр удаагийн угаалтын дараах хаягдал усны чанарын шинжилгээгээр цэвэрлэгээ шаардлагатай гэж тогтоогдох тохиолдолд цэвэрлэх байгууламжид зориулсан газрыг тусгайлан гаргана.

Экологи

Үндсэн шаардлагад нийсэн байдлын үнэлгээний дагуу байршил (санал болгосон дамжуулах шугамын замыг оруулан) нь ямар нэгэн албар ёсоор хамгаалагдсан газар байгуулагдахгүй ба ой мод устгахад хүргэхгүй. Гэвч сонгогдсон байршил Рамсар газраас ойролцоогоор 12.5 км-ийн зайтай бөгөөд Ховд голтой огтлолцох Хар Ус нуурын чухал усны шувууны бүс байдаг. Орон нутгийн иргэд Ховд гол ба Хар Ус нуурын ойролцоо газраар шувууд их нисдэг, дэлхийд ховордсон цагаантолгойт ямаансүүлт (*Oxyura leucoserphala*) үрждэг чухал газар гэж дурдсан.

Дэлхийн байгаль хамгаалах сан (ДБХС)-гийн төлөөлөгчидтэй хийсэн үүлзалтаас үзэхэд байршил нь орон нутгийн замтай ойрхон учраас зэрлэг амьтадтай тааралдах магадлал бага гэсэн. Монгол Улсын Зэрлэг амьтан судлах хамгаалах төвийн төлөөлөгчидтэй хийсэн үүлзалтанд бут хайхыг эс тооцвол цөөхөн тооны шувууд хуурай газар ашигладаг болохыг дурдсан. Нарны цахилгаан станцийн төсөл нам доор газар байрлах бутанд үүрээ засдаг Монгол хуланжороонд (BirdLife International-ийн мэдээлснээр Улаан номны жагсаалтны “ховордоогүй” ангилал)¹ саад болж болзошгүй.

Монгол Улсын Зэрлэг амьтан судлах хамгаалах төвийн төлөөлөгчид тэр хавиар голчлон нисдэг шувууд нэг бол голын баруун хэсэг нүүдэллэх алтан гургалдай эсвэл өндөрт нисэх хандлагатай байдаг махчин шувууд байдаг учраас ПВ хавтанг шувуу мөргөх магадлал бага гэсэн. Дамжуулах шугамыг шувуу мөргөх эрсдэлтэй боловч үүнээс сэргийлэх арга хэмжээг мэдэх бөгөөд эдгээр аргууд нь маш сайн үр дүнтэй, хямдхан (зайлуулагч) эсвэл хэрэв шаардлагатай бол шугамын хэмжээ хангалттай бага (0.5 км дотор) тохиолдолд түүнийг газар доор суурилуулах нь эдийн засгийн хувьд боломжтой байх болно.

Нарны фотовольтийн станц ба холбогдох дамжуулах шугам нь янз бүрийн зэрлэг амьтдын нүүдлийн маршрутад нөлөөлж болзошгүй асуудал байна. Зээлдэгч нь чухал байгалийн амьдрах орчныг тодорхой хэмжээгээр өөрчлөхгүй байх ба/буюу чухал биш байгалийн амьдрах орчны хувьд нарны цахилгаан станц/дамжуулах шугам нь чухал биш байгалийн амьдрах орчинд нөлөөлж болохоор байгаа, болох магадлал багатай үйл явдал болсон тохиолдолд авах тохирох нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээг бэлтгэсэн байхад Байгаль орчин, ногоон хөгжил, аялал жуучлалын яам (БОНХАЖЯ)-ны Хүрээлэн буй орчин, байгалийн нөөцийн удирдлагын газраас зөвшөөрөл авах ёстой. АНУ-ын Калифорни мужийн нарны эрчим хүчний фермийн саяхны туршлагаас харахад нүүдлийн шувууд хэвтээ байрлуулсан хавтангуудтай мөргөлдсөн ба энэ тохиолдолд шувууд хавтангуудыг нүүр байна гэж андуурч харсан гэж үзсэн. Гэхдээ нарны чиглэлийн дагуух Монгол улсын газар зүйн байршлаас шалтгаалан хавтангуудыг нарны цацрагийг дээд хэмжээгээр шингээх зорилгоор ойролцоогоор 45°-д хазайлгах ба шувууд нарны зайн цувааг ямар нэгэн усны эхтэй андуурахгүй болно.

¹ BirdLife International-ийн мэдээлснээр Монголын хуланжороо нь “ховордоогүй” гэсэн ангилалд хамаардаг байна. Энэ төрлийн шувууд нь олон төрлийн газар амьдардаг: Монгол, Казакстан ба Хятад улсуудыг хамарсан ойролцоогоор 2, 310,000 хавтай дөрвөлжин километр газар. Тус төсөл нь дээд тал нь ойролцоогоор 40 га буюу 40,000 хавтгай дөрвөлжин метр газрыг хамарна. Төсөл уг төрөл зүйлийн амьдрах газрын жижигхэн хувийг хамарна.

Ойрхон байх дэд бүтэц

Байршил А-тай хамгийн ойрхон зам 0.5 км-ийн зайтай, хамгийн ойрхон галт тэрэгний зам бол байршлаас 895 км-ийн зайтай байх Эрдэнэт хотод байна. Төслийн байршлын ойролцоо Сумын хуучин орон нутгийн хогийн цэг байна. Үүнтэй ойрхон шинэ, зохих байдлаар ашиглагддаг орон нутгийн хаягдлын байгууламж баригдсан. Хоёр хог хаягдлын цэгийн эзлэх хэмжээ бага (барагцаагаар 1 га). Олон улсын хамгааллын зөвлөхүүдийн ажигласнаар болон орон нутгийн захиргаанаас баталгаажуулсаны дагуу зөвхөн орон нутгийн хаягдлыг эдгээр хоёр цэгт хаяж байгаа болно. Шувуу ба амьтад ажиглагдаагүй. Сумын Засаг дарга хэрэв шаардлагатай бол хуучин хогийн цэгийн хаягдлыг шинэ цэг рүү шилжүүлэх боломжтой гэж мэдэгдсэн.

Сумын төвд хаягдал ус цэвэршүүлэх байгууламж байхгүй. Голчлон хаягдал усыг (угаалга үйлдэх, угаах, хоол хийхээс үүссэн) айл гэрийн гадаах нүх эсвэл бохирын байгууламжтай холбогдоогүй гэрийн гадаах нүхэн жорлонд хаяж байна. Сумаас өмнө зүгт хаягдал усны нүх байдаг боловч үүнийг ерөнхийдөө нутгийн иргэд ашигладаггүй.

3.2 БАЙРШИЛ В (УВС АЙМГИЙН ӨМНӨГОВЬ СУМ)

Байршил В-гийн сүүлийн үеийн зургийг доор тавилаа.

Site B : Umnugobi substation (From East to West)

Umnugobi Substation

Газар ашиглалт (Одоогийн)

Байршил В нь Оросоос (Увс аймгийн Улаангом хотын хойд зүгээс) ирж байгаа 110 киловольт (кВ)-ийн дамжуулах шугам, Өлгий сум уруу 35 кВ-ийн дамжуулах шугам, Өмнөговь сум уруу 10 кВ-ийн дамжуулах шугам, Ховд/Баян-Өлгийн аймаг (өмнө зүг) рүү 110 КВ дамжуулах шугам бүхий Өмнөговь сумын төвийн дэд станцийн (110/35/10кВ) хажууд байрлаж байна. Энэ дэд станц Өмнөговь сумын төвөөс 2 км зайтай газар оршиж байна.

Өмнөговь сумын Засаг дарга боломжит төслийн газар (барагцаагаар 15+ га) нь төрийн мэдлийн газар бөгөөд хэрвээ төсөлд шаардлагатай бол ойр орчмын газрыг ашиглах боломжтой гэж мэдэгдсэн. Газар ашиглах зөвшөөрлийг 15-30 жилийн хугацаатай авч болно. Засаг даргын тамгын газар ба олон улсын хамгааллын зөвлөхийг ажиглалтын дагуу уг газар хөдөө аж ахуй (бэлчээрийн мал аж ахуй) эсвэл ямар нэгэн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаанд албан ёсоор эсвэл албан бусаар ашиглагддаггүй болохыг баталсан. Албан ёсоор эсвэл албан бусаар санал болгосон төслийн байршилд амьдардаг хүн байхгүй. Санал болгосон төслийн байршилд ямар ч өвлийн байгууламжууд байхгүй байна.

Газар ашиглалт (Ирээдүйд)

Байршил В-гийн газрыг одоогийн байдлаар ашиглаагүй байна. Өмнөговь дэд станцийн баруун талын 10 га газрыг 2016 оны 9-р сарын 27-ноос эхлэн ББЭХС (Баруун Бүсийн Эрчим Хүчний Систем) сэргээгдэх эрчим хүчний зорилгоор 30 жилийн хугацаатай түрээслэсэн байна. Өмнөговь дэд станцийн зүүн өмнөд талд хэсэгт саяхан хувийн компани 15 жилийн хугацаатайгаар (5 га газар) сэргээгдэх эрчим хүчний үйл ажиллагаанд ашиглах зорилгоор зөвшөөрөл авсан байна. Өмнөговь сумын Засаг дарга хувийн компани байршил В-гийн нөгөө талд нарны цахилгаан станц барих төлөвлөгөөтэй байгаа гэж мэдэгдсэн. Хэдий тийм боловч зөвшөөрөл авсаныхаа дараа ямар нэгэн тодорхой үйл ажиллагаа явуулаагүй байна. Дээрхээс бусдаар байршил В-гийн өөр ямар нэгэн ирээдүйн төлөвлөгөө байхгүй байна.

Нийгэм

2015 оны байдлаар Увс аймгийн (80,763 хүн) Өмнөговь сумын хүн ам 4,459 байгаа бөгөөд үүнээс 2,873 нь 15 болон түүнээс дээш настай байна. Өмнөговь сум 5 багтай (захиргааны нэгж) ба 5-р баг (Намир) нь сумын төв юм. Энэ багт 2015 оны байдлаар 1,335 хүн амьдарч байна. Увс аймгийн Түргэн сумын хүн ам бол 2,132 ба 575 өрхтэй байгаа бөгөөд үүнээс 1,417 нь 15 болон түүнээс дээш настай байна. Сум улирлаас хамааран барагцаагаар 2,000 оршин суугчидтай болно.

Сумын төв гурван сургуультай: 2 бага (5-р анги ба түүнээс доод) сургууль нийлээд 250 сурагчтай ба нэг нь хувийнх, нөгөөх нь улсынх; 5-аас 12 хүртэлх ангитай 1 сургууль барагцаагаар 1000 сурагчтай байна. Нийтдээ сумын төвд 1250 сурагч сургуульд сурч байна. Үүн дээр нэмж барагцаагаар 250 хүүхэдтэй 1 цэцэрлэг байна. Сумын төвд гурван зочид буудал байна. Сумын төвд гурван зочид буудал ба тодорхой тооны кафе/ресторан үйлчилгээ үзүүлж байна.

Увс аймгийн Өмнөговийн гол эдийн засгийн салбар бол мал маллах ба газар тариалан эрхлэх байна. 65 ба түүнээс дээш тооны үйлчилгээний ба төрийн байгууллага байна. Сумын үйлдвэрлэлийн 80.0%-ийг хөдөө аж ахуй, 13%-ийг уул уурхайн салбар бүрдүүлж байна. Сумын хүн амын нягтрал ихэссэнээс болж Өмнөговь суманд дараах бодит асуудлууд тулгараад байна: i) ажлын байрны дутагдал, ii) төвлөрсөн халаалтын систем байхгүйн улмаас агаарын бохирдол нэмэгдэж байна, iii) дотуур байрны хүртээмж муу, iv) цахилгаан тогтмол тасарч байна.

Сумын нийтийн аж ахуйн үйлчилгээнүүдийн хувьд бол бизнесийн нэгж, байгууллагууд өөрсдийн халаалтаа түс түсдаа бага даралтын зуухаар шийддэг. Засаг даргын Тамгын газар, эрүүл мэндийн төв, соёлын төв, дунд сургууль зэрэг төрийн байгууллагууд 8 уурын зуухаар халаалтаа шийддэг. Хэдийгээр сумын айл өрх бүр цахилгаанд холбогдсон боловч захын бүсүүдээр цахилгааны хүчдэл муу бөгөөд цахилгаан тогтмол тасардаг.

Нарны цахилгаан дэд станцид зориулан төлөвлөсөн газрын баруун хойд зүгт сумын төвд хогийн цэг байгаа. Хогийн цэгт сумын оршин суугчдын гал түлсэний улмаас үүссэн мод, нүүрс, үнс гэх мэт гэр ахуйн хаягдал ихэвчлэн байхаас гадна мөн барилгын материалын хаягдал байна. Сумын төвд үндны ус хүргэх 15 гүний худагтай бөгөөд ихэнхи айлууд, бизнесийн нэгжүүд, байгууллагууд ус түгээх байраас усаа авдаг. Гэвч сумын усны хатуулаг чанар өндөр байна. Сумын төвд цэвэрлэх байгууламж байхгүй бөгөөд айл өрхүүд, бизнесийн нэгж, байгууллагууд тус тусдаа хаягдал усыг хаяхын тулд нүх ба нүхэн жорлонтой байдаг.

Ой мод

Судлан тогтоосны дагуу байршил (санал болгосон дамжуулах шугамын маршрутыг оруулан) нь ямар нэгэн албан ёсны хамгаалагдсан бүс нутагт хамаарагдахгүй ба ой мод устгахад хүргэхгүй.

Санал болгосон байршил ой модгүй боловч Байгаль орчин, ногоон хөгжил, аялал жуучлалын яам (БОНХАЖЯ), Ойн бодлого, зохицуулалтын газрын захирлаас зөвшөөрөл авах шаардлагатай.

Биет соёлын өв

Сумын байгаль орчин, газрын мэргэжилтнүүд ямар нэгэн мэдэгдэх биет соёлын өв байхгүй гэж мэдэгдсэн. Өмнөговь сумын Засаг дарга хамгийн ойрхон албан ёсоор зөвшөөрөгдсөн биет соёлын өв бол төслийн байршлаас 20 км зайтай байрлах Цагаан булан (хадны зураг) гэж мэдэгдсэн. Хэдий тийм байгаа боловч Өмнөговийн захиргааны ажилтнууд ерөнхий Сумын байрлаж байгаа газар археологийн олдвороор алдартай учраас мэргэжлийн археологийн байгууллагаар урьдчилсан хайгуулын судалгаа явуулахыг зөвлөсөн.

Усны нөөцийн хангамж ба удирдлага

Усны нөөц Мянгад дахь байршлаас илүү хязгаарлагдмал. Орон нутгийн сумын захиргааны холбогдох албан тушаалтнууд газар доорхи ус хязгаарлагдмал болохыг мэдэгдсэн. Байршлын хажууд худаг байдаг болох нь ажиглагдсан. Голын гадаргууны усны нөөц санал болгосон байршлаас барагцаагаар 7-10 км зайтай ба Хар Ус нуур нь санал болгосон байршлаас 2 км-ийн зайтай байна. Өмнөговь дэд станцид Баруун Бүсийн Эрчим Хүчний Системийн эзэмшдэг гүний худаг байдаг. Гэвч энэ худаг албан ёсоор бүртгэгдээгүй болохоор багтаамж нь тодорхойгүй байна.

Хавтанг цэвэрлэхэд химийн нэмэлт бодис ашиглахыг хориглоно. Иймээс хэрэв усаар цэвэрлэхэд байх бохирдуулагч бол нарны хавтангийн тоосыг угаахад үүсэх хаягдал усанд байх дүүжлэгдсэн хатуу биет байх болно.

Экологи

Үндсэн шаардлагад нийсэн байдлын үнэлгээний дагуу байршил (санал болгосон дамжуулах шугамын замыг оруулан) нь ямар нэгэн албар ёсоор хамгаалагдсан газарт байгуулагдахгүй ба ой мод устгахад хүргэхгүй. Гэвч сонгогдсон байршил нь усны шувуудаар баялаг албан ёсоор зөвшөөрөгдсөн чухал шувууны бүс нутгийн захад байна. Ялангуяа онцлон тэмдэглэх зүйл бол Хар Ус нуур бол Рамсар газар болно. Нууранд зун нууранд байх эсвэл нүүдэллэх замаараа нуураар өнгөрөх усны шувууд байрладаг. Хэд хэдэн дэлхийд аюулд орсон эсвэл ховордсон шувууд (Цагаантолгой ямаансүүлт, Гээгт нугас, Хошуу галуу, Борцгор хотон, Усны нөмрөг бүргэд) байрладаг. Түүнчлэн бүс нутагт амьдрах улсын хэмжээнд ховордсон амьтдыг дурдвал: Гангар хун, Монгол хуланжороо (Байршил А-д дурдсныг үзнэ үү).

Өмнөговь дэд станцаас зүүн зүгт (~64 км-т) Хяргас байгалийн цогцолбор газар байдаг.

Монгол Улсын Зэрлэг амьтан судлах хамгаалах төвийн зүгээс санал болгосон төслийн байршлын ойролцоох бүс нутгийг ямар нэгэн шувуу ашигладаг эсэхийг баталгаажуулах боломжгүй гэсэн боловч Хар Ус нуурын хойд хэсгийг ашигладаг эргийн шувууд голчлон нам доор нисдэг учраас мөргөлдөх, ялангуяа газар дээрхи дамжуулах шугамтай мөргөлдөх эрсдэлтэй байж болзошгүй гэж мэдэгдсэн.

Дэлхийн байгаль хамгаалах сан (ДБХС)-тай хийсэн уулзалтанд тэдний зүгээс Хар Ус нуурын өмнөд хэсгийн уулны бүс нутагт бусад уулархаг бүс нутаг уруу нүүж болзошгүй түүрайтан амьтан (аргаль, янгир гэх мэт) ба ирвэс байгаа эсэхийг тодорхойлох биологийн төрөл зүйлийн судалгаа хийхийг зөвлөсөн. Хэрэв эдгээр амьтад байгаа бол төсөл нь эдгээр амьтдын нүүдлийн маршрутанд нөлөөлөхгүй байлгахын тулд ногоон корридор байгуулах шаардлагатай болж болно.

Нарны фотовольтийн станц ба холбогдох дамжуулах шугам нь янз бүрийн зэрлэг амьтдын нүүдлийн маршрутад нөлөөлж болзошгүй асуудал байна. Зээлдэгч нь чухал байгалийн амьдрах орчныг тодорхой хэмжээгээр өөрчлөхгүй байх ба/буюу чухал биш байгалийн амьдрах орчны хувьд нарны цахилгаан станц/дамжуулах шугам нь чухал биш байгалийн амьдрах орчинд нөлөөлж болохоор байгаа, болох магадлал багатай үйл явдал болсон тохиолдолд авах тохирох нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээг бэлтгэсэн байхад хангах Байгаль орчин, ногоон хөгжил, аялал жуучлалын яам (БОНХАЖЯ)-ны Хүрээлэн буй орчин, байгалийн нөөцийн удирдлагын газраас зөвшөөрөл авах ёстой.

Ойрхон байх дэд бүтэц

Байршил В нь Оросоос (Увс аймгийн Улаангом хотын хойд зүгээс) ирж байгаа 110 киловольт (кВ)-ийн дамжуулах шугам, Өлгий сум уруу 35 кВ-ийн дамжуулах шугам, Өмнөговь сум уруу 10 кВ-ийн дамжуулах шугам, Ховд/Баян-Өлгийн аймаг (өмнө зүг) рүү 110 КВ дамжуулах шугам бүхий Өмнөговь сумын төвийн дэд станцийн (110/35/10кВ) хажууд байрлаж байна. Энэ дэд станц Өмнөговь сумын төвөөс 2 км зайтай газар оршиж байна.

Байршил В-тэй хамгийн ойрхон зам 2 км-ийн зайтай, хамгийн ойрхон галт тэрэгний зам зүүн зүгт 900 км зайтай Эрдэнэт хотод байна.

Сумын төвд хаягдал ус цэвэршүүлэх байгууламж байхгүй байна. Голчлон хаягдал усыг (угаалга үйлдэх, угаах, хоол хийхээс үүссэн) айл гэрийн гадаах нүх эсвэл бохирын байгууламжтай холбогдоогүй гэрийн гадаах нүхэн жорлонд хаяж байна.

3.3 БАЙРШИЛ С (ХОВД АЙМГИЙН МЯНГАД СУМАНД БУЮУ БАЙРШИЛ А-гаас хойд зүгт 10 км-ийн зайтай байрлах)

Байршил С-гийн сүүлийн үеийн зургийг доор тавилаа.

Site C : 10km North from Mayangad substation (From North to South)

Газар ашиглалт (Одоогийн)

Санал болгосон байршил бол одоо байгаа Мянгад дэд станц (2 x 110/ 35/ 6кВ) байрлах байршил А-гаас хойд зүгт 10 км-т байна.

Мянгад сумын Засаг даргын Тамгын газрын зүгээс байршил С (аливаа холбогдох дамжуулах шугамыг оруулан) нь төрийн мэдлийн газар болохыг баталгаажуулсан. Нарны цахилгаан станцийн байгууламжинд зориулан бүх тухайн бүс нутгийг ашиглах боломжтой. 15-60 жилийн хугацаатай зөвшөөрлийг дараа нь олгож болно. Засаг даргын Тамгын газар ба олон улсын хамгааллын зөвлөхийн ажиглалтаар уг газрыг албан ёсоор ашиглаагүй болохыг баталгаажуулсан. Ховд аймгийн Засаг даргын орлогч уг газрыг хөдөө аж ахуйн (бэлчээрийн мал аж ахуй) зорилгоор албан бусаар ашиглаж байх боломж бий гэдгийг мэдэгдсэн. Гэвч тухайн бүс нутагт байгаа малчдын тооны талаар тодорхой тооны мэдээлэл гаргаж өгөөгүй. 2016 оны 11-р сард байршилд очиход байршилд болон түүний ойр орчимд ямар нэгэн үйл ажиллагаа ажиглагдаагүй. Уг газар ямар ч өвлийн байгууламжууд байхгүй байна.

Газар ашиглалт (Ирээдүйд)

Мянгад сумын зүгээс байршил С болон түүний ойр орчмын газрыг ашиглах ямар нэгэн ирээдүйн төлөвлөгөө байхгүй.

Нийгэм

Байршил С-тэй хамгийн ойрхон хүн ам төвлөрсөн газар бол хойд зүгт 10 км зайтай байрлах Мянгад сумын төв болно. Энэ төвлөрсөн газрын нийгэм-эдийн засгийн мэдээллийг Бүлэг 3.1-л өмнө нь дурдсан байгаа. Байршил С-д үйлчилгээ эсвэл байгууламж байхгүй.

Ой мод

Санал болгосон байршилд ой мод байхгүй. 22.5 км-ийн зайтай өмнө зүгт Хар Ус нуур байгалийн цогцолбор газар байх ба чухал шувууны бүс нутаг болно.

Хэрэв энэ байршил сонгогдвол Байгаль орчин, ногоон хөгжил, аялал жуучлалын яам (БОНХАЖЯ), Ойн бодлого, зохицуулалтын газрын захирлаас зөвшөөрөл авах шаардлагатай.

Биет соёлын өв

Сумын байгаль орчин, газрын мэргэжилтнүүд байршил С-д ямар нэгэн мэдэгдэх биет соёлын өв байхгүй гэж мэдэгдсэн. Хамгийн ойрхон албан ёсоор хүлээн зөвшөөрөгдсөн биет соёлын өв бол төслийн байршилаас барагцаагаар 55 км-т байрлах Сангийн хэрэм болно. Сангийн хэрэм бол Ховд аймгийн хойд хэсэгт байх Манжийн үеийн хэрмийн үлдэгдэл юм. Хэрмийн 18-р зуунд байгуулсан бөгөөд сүүлд Манжийн амбангийн байрлах газар болсон. Хэрэм нь дөрвөлжин зохион байгуулалттай, ханыг шавраар хийжээ.

Усны нөөцийн хангамж ба удирдлага

Байршил С-гийн хажууд ямар нэгэн худаг ажиглагдаагүй боловч Мянгад сумын засаг дарга газар доорх усны нөөц хангалттай (элбэг) гэж мэдэгдсэн. Хэдий тийм боловч усны хүрэлцээний талаар тодорхой мэдээлэл өгөөгүй (Засаг даргын тамгийн газрын санал бодлыг баталгаажуулахад найдвартай мэдээлэлтэй болох Дэлхийн Банкны үндсэн шаардлагын үнэлгээний оролдлогын талаар Байршил А-д дурдсныг үзнэ үү).

Уг газар хавар ба намар ерөнхийдөө салхитай байдаг учраас эдгээр үеүүдэд хавтанг илүү их угаах шаардлагатай болно.

ОУСК-ийн байгууламж баригчийн зааварчилгааны дагуу станцад шаардлагатай усны нөөцийн хэрэгцээ жилд 410-аас 615 м3 байна (41 м3/жил/МВ).

Экологи

Үндсэн шаардлагад нийсэн байдлын үнэлгээний дагуу байршил (санал болгосон дамжуулах шугамын замыг оруулан) нь ямар нэгэн албар ёсоор хамгаалагдсан газар байгуулагдахгүй ба ой мод устгахад хүргэхгүй. Гэвч сонгогдсон байршил Рамсар газраас ойролцоогоор 12.5 км-ийн зайтай бөгөөд Ховд голтой огтлолцох Хар Ус нуурын чухал усны шувууны бүс байдаг. Орон нутгийн иргэд Ховд гол ба Хар Ус нуурын ойролцоо газраар шувууд их нисдэг, дэлхийд ховордсон цагаантолгойт ямаансүүлт (*Oxyura leucoserphala*) үрждэг чухал газар гэж дурдсан.

Хар Ус нуур байгалийн цогцолбор газар хамгаалалттай бүсийн удирдлагатай үүлзалт хийхэд тэд газар дээр 1 км дамжуулах шугам тавин шувуу мөргөөлдөх магадлалыг ихэсгэх байршил С-гийн оронд 0.5 км газар доорх шугам ашиглах байршил А-г илүү үзэж байгаагаа илэрхийлсэн.

Ойрхон байх дэд бүтэц

Байршлаас хамгийн ойрхон зам 0.5 км зайтай. Хамгийн ойрхон гал тэрэгний зам байршлаас баруун зүгт 896 км-т байх Эрдэнэт хот юм. Шинэ хогийн цэг байршил С-гээс 10 км зайтай. Өөр ойрхон дэд бүтэц байхгүй. Мянгад сумын төвд (байршлаас 10 км зайтай) сургууль, цэцэрлэг, засаг захиргааны байгууллагууд байрлана. Мянгад сумын төвд хаягдал ус цэвэрлэх байгууламж байхгүй.

4. ҮҮСЭЖ БОЛЗОШГҮЙ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

4.1 Барилга угсралтын ажлын нөлөөлөл

Газар ашиглалт

Байршил С-д жил бүр хэдэн сар мал бэлчээхэд газрыг ашиглаж болох малчин айлуудыг (1-5 айл) эдийн засгийн шилжилт хүргэж болзошгүй байна. Өөр мал бэлчээж болох газар олон байн нөлөөлөл бага боловч хэрэв байршил С сонгогдвол эдгээр нөлөөллийг Нүүлгэн шилжүүлэлтийн товч төлөвлөгөө (НШТТ)-ийн дагуу шийдвэрлэх шаардлагатай.

Нийгмийн нөлөөлөл

Дээр тодорхойлсон газар ашиглалтын нөлөөллөөс гадна богино хугацааны ажлын байр бий болох, орон нутгийн ханган нийлүүлэлтийн боломжоос болж нийгэм-эдийн засгийн нөлөөлөл голдуу эерэг байна. Богино хугацааны (түр) сөрөг нөлөөлөл бол барилга угсралтын ажлаас болж дуу чимээ/тоос үүсэх (доор дурдсан байгаа) ба БОУТ-ын дагуу зохицуулах шилжин ирэх ажилчид (200-гаас доош тооны хүн) байна. Түр зуур (6-гаас доош тооны сар) ирэх орон нутгийн бус шилжин ирэх ажилчид орон нутгийн үйлчилгээ эсвэл дэд бүтцэд дарамт үзүүлэхгүй ч түр зуурын зарим нийгмийн дарамт үзүүлж магадгүй.

Агаарын чанар

Моторын утаанаас нүүрстөрөгчийн исэл, азотын исэл ялгарахаас гадна чанар муутай дизель түлшнээс тоос болон хүхрийн давхар исэл ялгарна.

Хүмүүсийн хөдөлгөөн, зүй бусаар хадгалсан барилгын материал эсвэл тээврийн хэрэгсэл ба тоног төхөөрөмжийн хөдөлгөөнөөс тоос дэгдэлт үүсэх нь бий

Дуу чимээ

Барилга угсралтын үйл ажиллагаа нь орон нутгийн орон суугчид ба зэрлэг амьтдын зан үйл, дадлыг алдагдуулж болохуйц дуу чимээ гаргах нь бий.

Гадаргын урсацын чиглэлийн өөрчлөлт

Газар цэвэрлэх ба газрын гадаргууны хэлбэрт өөрчлөлт хийх үйл ажиллагаа нь гадаргын урсацын чиглэлийг өөрчлөн, тухайн орчин бүст үерлэлт бий болгох боломжтой

Хөрс хуулалт

Газар бэлтгэх үйл ажиллагаанд хөрс хуулах/хадгалах үйл ажиллагаа орж болзошгүй

Ургамлын хаягдал гарах

Газар бэлтгэх үйл ажиллагаанд одоо байгаа ургамлыг цэвэрлэх/зайлуулах үйл ажиллагаа орж болзошгүй

Барилга угсралтын ажилтай холбоотой хатуу хог хаягдал

Аюулгүй: Баглаа боодол, барилга угсралтын идэвхгүй материалын хаягдал мөн магадгүй ажилчдын кампийн ахуйн хог хаягдлыг зохих байдлаар зайлуулах шаардлагатай t

Аюултай: Ашигласан тос, тослох материал, илүүдэл будаг эсвэл гадуур бүрхэх материал, цавуулаг бодистой тусгайлан харьцах шаардлагатай

Хаягдал ус

Цэвэрлэх тоног төхөөрөмжөөс гарах хаягдал ус ба магадгүй эрүүл ахуйн байгууламж болон ажилчдын кампаас гарах ахуйн хаягдал усыг зохих байдлаар зайлуулах шаардлагатай.

Соёлын өв

Малтлагын үйл ажиллагааны үеэр соёлын, шашны эсвэл түүхий ач холбогдол бүхий түүхийн эд өлгийн зүйлс санамсаргүй олоход нь бий

Ажилчдын аюулгүй байдал

Барилга угсралтын үйл ажиллагаа нь ажилчдыг аюулгүй байдал, эрүүл мэндэд нь нөлөөлж болзошгүй нөхцөл байдалд ажиллах, эд материалтай харьцахад хүргэнэ.

4.2 Үйл ажиллагааны нөлөөлөл

Нийгэм

Тус хөрөнгө оруулалтын хамрах хүрээнд цахилгаан хангамжийн үйлчилгээнд ямар нэгэн хэрэглэгчийг шинээр холбохгүй гэж тооцоолж байгаагаас гадна цаашдын хөрөнгө оруулалтын үр дүнд шинэ холболт бий болохгүй гэж тооцоолж байна. Одоогийн нөхцөлд Орос улсаас байнгын бөгөөд найдвартай цахилгаан хангамжийг авч ашигладаг мөн хэрэглэгчид (төв суурин газруудад) аль хэдийн үг үйлчилгээнд холбогдсон байгаа тул цахилгаан хэрэглэгчийн үнэнд өөрчлөлт орох болон найдвартай байдал нэмэгдэх боломж зэрэг тооцоологдоогүй болно. Барилга угсралтын ажлын явцад голчлон чадвар шаардсан ба зарим өдөр тутмын үйл ажиллагаанд чадвар шаардахгүй барагцаагаар 10-30 тооны урт хугацааны ажлын байрны боломж гарна. Орон нутгийн иргэд, ялангуяа эмэгтэйчүүдийг ажилд авах ба тэдгээрт сургалт явуулахыг эн тэргүүнд тавина. Ажилчид олсон орлогоо орон нутагт зарцуулах эсвэл орон нутгийн иргэд (хэрэв зохих чадвар, мэдлэгтэй бол) ажиллах үед орон нутгийн эдийн засагт хувь нэмэх болох боловч энэ нь барилга угсралтын явцад хийгдэх хувь нэмрээс бага байна.

Үзэгдэх орчны сарнилт

Нарны цахилгаан станцийн хавтангаас нарны гэрэл ойход жолоочдын хараанд нөлөөлөхөөс гадна нүүдлийн шувуудын нислэгийн чиглэлийг сарниулах магадлалтай.

Газар доор ус хэрэглэх боломж

Уламжлалт хавтан ашиглахад тодорхой хэмжээгээр газар доорх ус багасах ба улмаар газар доорх усны дээд түвшинг бууруулан, бусад хэрэглэгчдийн ус ашиглах боломжид нөлөөлөх нь бий.

Хавтанг угаасан хаягдал ус

Уламжлалт хавтан ашиглахад хавтан угаасан хаягдал усанд бохирдуулагч бодис байх магадлалтай ба хүлээн авах усны эх үүсвэрийг бохирдуулж болзошгүй.

Аюултай хаягдал

Арчилгааны үеэр хэлхээ салгуур, эргэх хувиргагч ба трансформатороос гоожсон тос нь хөрсийг бохирдуулах боломжтой

Экологи

Нарны фотовольтийн хавтангууд болон дамжуулалтын шугамын маршрутанд сонгогдсон байршлуудын аль аль нь нүүдлийн шувууны-зам болон газарт үүрээ засдаг шувуудын үүрээ засах хэлбэр, газар дээр зэрлэг амьтадын нүүдлийн чиглэл эсвэл мал аж ахуйн бэлчээрийн газарт хамаарч магадгүй юм.

5. ГОМДОЛ ШИЙДВЭРЛЭХ ТОГТОЛЦОО

БОНУХ-т тодорхойлсоны дагуу төслийн нарны хүчний бүрэлдэхүүн 2-т зориулан энэ хөрөнгө оруулалтыг авах сонгогдсон аливаа байршлын хувьд гомдол шийдвэрлэх тогтолцоог хэрэгжүүлэх болно. Баруун Бүсийн Эрчим Хүчний Систем (ББЭХС) нь нь өртөмхий газрууд (эмнэлэг, сургууль, номын сан зэрэг)-ын ойролцоо эсвэл онцгой цаг хугацаа (баяр наадам, амралт, шашны ёслолын өдрүүд гэх мэт)-ны үеэр барилга угсралтын үйл ажиллагааны тогтоосон хуваарийг орон нутгийн эрх бүхий хүмүүс (орон нутгийн доод нэгж, тосгоны удирдлагууд)-тэй харилцан тохиролцоно. ББЭХС нь орон нутгийн иргэдэд барилга угсралт ба ажлын хуваарь, үйлчилгээний тасалдал, замын хөдөлгөөний өөрчилсөн чиглэл, түр хугацааны автобусны чиглэл, тэслэх ба нураах үйл ажиллагааны талаар зохих байдлаар мэдээлнэ.

Аливаа өртсөн иргэдэд санал хүсэлт, гомдлын талаарх дуу хоолойгоо хүргэх боломжоор хангахын тулд барилга угсралтын ажлын бүх талбар дээр төслийн талаарх мэдээллээс гадна талбар хариуцсан менежер, байгаль орчны ажилтан, эрүүл мэнд болон аюулгүй ажиллагаа хариуцсан албан хаагчидтай холбогдох мэдээлэл, утасны дугаар, бусад холбоо барих мэдээллийг агуулсан Мэдээллийн самбарыг байрлуулна. Барилга угсралтын ажлын гүйцэтгэгч нь орон нутгийн иргэдийн ойролцоо буюу дунд төвөг чирэгдэл, үймээн самуун үүсгэхгүй байвал зохино.

Шалтгаанаас үл хамааран, өргөдөл гомдлын тогтолцоо нь өртсөн иргэдийн бүх хэсэг ямар нэгэн зардал, хариу цээрлүүлэлтээс ангид, шуурхай хандах боломжтой, хариуцлагатай бөгөөд соёлын хувьд тохиромжтой ил тод процессийг ашиглан өртсөн иргэдийн гомдол, саналыг шуурхай шийдвэрлэнэ.

Гомдлын шийдвэрлэх процесс нь тухайн гомдлын цар хүрээнд тохируулан арга хэмжээг санал болгоно. Уг процесс нь дараах байдлаар явагдана:

- Хэвийн ажлын үйл ажиллагааны үеэр гүйцэтгэгчид буюу ББЭХС-ийн албан хаагчдын шийдвэрлэх боломжтой санал, гомдлыг нэн даруй шийдвэрлэнэ. Тус гомдлын талаарх дэлгэрэнгүй мэдээлэл (юу, хэзээ, огноо, өдрийн цаг, хүйс, бусад ажиглалтууд), гомдол мэдүүлэгчийн холбоо барих мэдээлэл, арга хэмжээ/хэмжээнүүд болон хаасан огноо зэргийг тэмдэглэнэ. Гомдлыг утсаар, шуудан, цахим шуудангаар ББЭХС рүү эсвэл ББЭХС рүү гомдлыг уламжлах сумын төлөөлөгчид биеэр гаргах боломжтой.
- Нэн даруй буюу гүйцэтгэгч, ББЭХС-ийн албан хаагчдын шийдвэрлэх боломжгүй төсөлтэй холбоотой бусад гомдлыг боломжтой бол ажлын арван таван өдөрт багтаан богино хугацаанд зуучлуулахаар ТУН-ийн хамгааллын мэргэжилтэнд эхлээд мэдэгдэнэ. ТУН-ийн хамгааллын мэргэжилтэн нь өртсөн хүн (хүмүүс) буюу өртсөн бүлгийн оршин суугаа газартай ойр газар нээлттэй зөвөлгөөнд гомдолтой холбогдох этгээдүүд болон гомдол мэдүүлэгчийг оролцуулан зуучлах сонголыг зохион байгуулна. Гомдол мэдүүлэгч нь тус явцад дэмжигчидын хамт оролцохыг дэмжинэ.
- Хэрэв зуучлалын үйл ажиллагаа амжилтгүй болвол эсхүл уг асуудал нь үндэслэлтэй бол өртсөн этгээд нь аль ч хугацаанд Монгол Улсын хууль тогтоомж, журамд нийцүүлэн Монголын шүүх тогтолцоогоор дамжуулан бичгэн буюу аман гомдол гаргаж болно.

Ямар ч үед төслийн гомдол шийдвэрлэх тогтолцоо тухайн санал, гомдлыг шийдвэрлэхэд хангалтгүй гэж үзвэл Дэлхийн Банкны гомдол шийдвэрлэх үйлчилгээ болон Дэлхийн Банкны Хяналт шалгалтын комисст хандах боломжтой юм. Дэлхийн Банкны Гомдол шийдвэрлэх үйлчилгээ (ГШҮ)-нд гомдол хэрхэн мэдүүлэх тухай мэдээллийг <http://www.worldbank.org/GRS> хаягаар үзэж болно. Дэлхийн

Банкны Хяналт шалтгалтын комисст гомдол хэрхэн мэдүүлэх тухай мэдээллийг www.inspectionpanel.org хаягаар үзэж болно.

Хүлээн авсан бүх гомдлыг ТУН-ийн Хамгааллын мэргэжилтнээр тэмдэглүүлэн, хүргүүлэх ба ТУН дээр гомдол мэдүүлэгчийн талаарх мэдээлэл, огноо, гомдлын шалтгаан, асуудлыг шийдвэрлэхээр авсан алхмууд, үр дүн ба огноо, цаашид авах алхмууд, эцсийн шийдвэрлэх хугацаа болон эцсийн шийдвэрлэх хугацаа хүртэл эхний мэдэгдлээс хойш өнгөрсөн хугацааг тэмдэглэсэн матрикт гомдлуудыг нэгтгэнэ. Уг матриксийг Дэлхийн Банкны ажлын хэсэг тогтмол хянах боломжтой байхаар шинэчлэн, тогтмол тайланд нэг хэсэг болгон оруулна. Гомдлын шалтгаануудын талаарх дүн шинжилгээг цаашдын дэд төслийн төлөвлөлтийг зохих байдлаар сайжруулах үндэслэл болгох зорилгоор гүйцэтгэнэ.

Төслийн талаарх олон нийтийн бүх харилцаа холбоо (мэдээлэх самбар зэрэг) ба зөвлөлдөх хэлэлцүүлэгт гомдол хэрхэн гаргах талаарх мэдээллийг өгнө. Бэлтгэсэн аливаа НШТ нь өртсөн өрхүүд нүүлгэн шилжүүлэх үйл ажиллагаатай холбогдуулан гомдол гаргах боломжтой байх болон орон нутгийн түвшинд нүүлгэн шилжүүлэлттэй холбоотой зохих бололцоог бий болгох нөхцөл байдлаар хангахын тулд дээрх процессийг үргэлжлүүлнэ.

6. ХЭЛЭЛЦҮҮЛГҮҮД

Энэ EAR-ийг бэлтгэх явцад Хавсралт В-д тодорхойлсоны дагуу оролцогч талуудтай зөвлөлдсөн. Эхлээд 9-р сарын 22-ноос 11-р сарын 18-ны хооронд гол оролцогч талуудтай уулзалт хийсэн. Уулзалтанд оролцогчдын мэдээллийг Хавсралт В-д орууллаа.

Энэ EAR-ийн олон нийтийн зөвлөгөөнийг 2016 оны 12-р сарын 2-нд Ховд аймгийн Мянгад суманд хийлээ. Уулзалтанд оролцогчдын жагсаалт ба тоймыг Хавсралт В-д (Хүснэгт 2) орууллаа. Орон нутгийн иргэд ба оролцогч талуудыг урьсан. Бүрэлдэхүүний тодорхойлтын тойм, боломжит эерэг ба сөрөг нөлөөлөл, үүнтэй хамт ийм үйл ажиллагаануудын хууль эрх зүйн орчингийн талаар хэлэлцэв. Зөвлөгөөний санал хүсэлтийг EAR-ийн хамгийн сүүлийн хувилбарт тусгах болно.

ХАВСРАЛТ А: НӨЛӨӨЛЛИЙН ҮНЭЛГЭЭНИЙ МАТРИЦ

Нөлөөлөл	Байршил А	Байршил В	Байршил С
Газар ашиглалт Одоо Ирээдүй	Оноо: 10 Тайлбар: Одоогийн байдлаар ашиглагдаагүй Ирээдүйн төлөвлөгөө байхгүй	Оноо: 5 Тайлбар: Одоо ашиглагдаагүй. Байршлын хажуу талын газар сэргээгдэх эрчим хүчний байгууламж барих хувийн компанид түрээслүүлсэн. Тодорхой төлөвлөгөө гараагүй боловч санал болгосон төслийн үйл ажиллагаанд нөлөөлөх боломжтой.	Оноо: 5 Тайлбар: Малчин өрхүүд (1-5 айл) мал бэлчээхэд ашигладаг болно.
Нийгэм-эдийн засаг	Оноо: 5 Тайлбар: барилга угсралтын ажлын явцад бага зэргийн асуудал гарна	Оноо: 5 Тайлбар: барилга угсралтын ажлын явцад бага зэргийн асуудал гарна	Оноо: 5 Тайлбар: барилга угсралтын ажлын явцад бага зэргийн асуудал гарна
Ой мод	Оноо: 10 Тайлбар: Ой модгүй	Оноо: 10 Тайлбар: Ой модгүй	Оноо: 10 Тайлбар: Ой модгүй
Биет/соёлын өв	Оноо: 10 Тайлбар: Өв байхгүй	Оноо: 10 Тайлбар: Өв байхгүй	Оноо: 10 Тайлбар: Өв байхгүй
Усны нөөц	Оноо: 10 Тайлбар: Хангалттай (элбэг) ²	Оноо: 5 Тайлбар: Энэ байршлын усны нөөц “хязгаарлагдмал”	Оноо: 10 Тайлбар: Хангалттай (элбэг)
Экологи Шувууны Хуурай газрын Усны (?)	Оноо: 10 Тайлбар: ТББ (ДБХС ба МУЗАСХТ)-тэй хийсэн уулзалтын дагуу газар доорх шугам бага эсвэл огт нөлөөл байхгүй	Оноо: 5 Тайлбар: Газар доорх шугам ТТБ хийсэн уулзалтанд шувуудад нөлөөлөх нөлөөлөл тодорхогүй байгаа	Оноо: 5 Тайлбар: Газар дээрх дамжуулах шугам Байгалийн цогцолбор газрын удирдлага байршил А-г илүүд

² Мянгад сумын засаг даргын тамгын газрынхны илэрхийлсэн санал бодолд суурилав. Үүнийг баталгаажуулахаар худгийн гарцын мэдээлэлтэй болох үндсэн шаардлагын үнэлгээний оролдлогыг Дэлхийн Банкнаас гүйцэтгэнэ. Уг мэдээлэл байхгүй тохиолдолд Дэлхийн Банкнаас төслийн төлөвлөлтийн нэг хэсэг болгон уг мэдээллийг цуглуулах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

		учраас цаашид судлахыг зөвлөсөн	үзэж байгаа болохоо илэрхийлсэн
Одоо байгаа дэд бүтэц	Оноо: 5 Тайлбар: Замаас 0.5 км зайтай. Хуучин орон нутгийн хогийн цэг ойрхон боловч шинэ, зохих ашиглалт бүхий хогийн цэг шинээр баригдсан, хэрэв шаардлагатай бол хуучин цэгээс шинэ цэг рүү хогийг шилжүүлж болно.	Оноо: 5 Тайлбар: Замаас 2 км зайтай	Оноо: 10 Тайлбар: Замаас 0.5 км зайтай
НИЙТ	60	45	55

Тайлбар:

Нөлөө байхгүй эсвэл бага	10
Хязгаарлагдмал нөлөөлөл/нөлөөллийг буруулахад хялбар	5
Өндөр нөлөөлөл/нөлөөллийг буруулахад хэцүү	1
Хамгийн их оноо авсан байршлыг сонгох болно	

ХАВСРАЛТ Б: СОНГОГДСОН БАЙРШЛЫН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ УДИРДЛАГА БА НӨЛӨӨЛӨЛ БУУРУУЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Асуудал	Нөлөөлөл бууруулах арга хэмжээ	Нөлөөлөл бууруулах зардал (Хэрэв их хэмжээний бол)	Хариуцагч*
Төлөвлөлт			
Боломжит усны нөөц	<ul style="list-style-type: none"> • Худгийн гарцын баталгаатай мэдээлэлтэй болохоор үндсэн шаардлагын үнэлгээний арга хэмжээ авах, хэрэв уг мэдээлэл байхгүй бол • Уг мэдээллийг төслийн <u>дизайны үе шатны өмнө</u> цуглуулах арга хэмжээ авах 	Бага	Дэлхийн Банк
Нарны хавтангийн технологи сонгох	<p>Боломжит усны нөөцний чиглэлээр хийх үйл ажиллагааны үр дүнд суурилан дараахийг сонгох:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Хангалттай усны нөөц байгаа тохиолдолд уламжлалт нарны хавтангийн дизайн • Усны нөөц хангалтгүй тохиолдолд хуурай, өөрийгөө цэвэрлэдэг хавтангийн дизайн 	Тодорхойлогдоно	Баруун бүсийн эрчим хүчний систем
Монголын хуланжороо (МХЖ)-ны үүрээ засах хэлбэр байдал болон нүүдлийн шувуудын нислэгийн хэлбэр байдлыг алдагдуулах	<p>Орон нутгийн шувууны эксперт нь төслийн дизайны үе шатнаас өмнө дараахийг гүйцэтгэнэ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Барилга угсралтын ажлын өмнө санал болгож буй нарны цахилгаан станцийн талбарыг судлах ба шаардлагатай бол үүрээ засдаг газруудаас зайлсхийх/бага нөлөөлөх зорилгоор талбарын байршилд бичил хэмжээний өөрчлөлтийг санал болгох • МХЖ ба төслийн байршил дах бусад шувуудын төрлийн үүрээ засдаг хугацааг тодорхойлон, эдгээр хугацаанаас зайлсхийх байдлаар 	Бага	Баруун бүсийн эрчим хүчний систем

	<p>барилга угсралтын ажлыг төлөвлөхөд туслах</p> <ul style="list-style-type: none"> • Хавтангийн төлөвлөлтийн өндөрсгөлт МХЖ-ний үүрээ засдаг бутархаг газруудад хамгийн багаар саад болоход хангалттай байлгах • Барилга угсралт ба ашиглалтын үе шатны үеэр нүүдлийн болон газарт үүрээ засдаг шувуудад зориулсан Шувууны мониторингийн төлөвлөгөө (ШМТ)-г боловсруулахад ТББ-ууд (жишээ нь: ОУБХХ, BirdLife International, Монголын Зэрлэг амьтан судлах хамгаалах төв)-тай ажиллах • Дамжуулалтын шугамыг газар доор эсвэл дээр (шувуу зайлуулагчтай) байрлуулах шийдвэрийг гаргахад туслахаар нүүдлийн шувуудын нүүдлийн хэлбэр байдлыг тогтоох • Нарны эрчим хүчний дээд хэмжээний үр ашигтай байдалд зориулсан нарны хавтангийн хазайлт шувууны мөргөх эрсдлийг багасгахад хангалттайг баталгаажуулах 		
Барилга угсралт			
<p><u>Нийгэм-эдийн засгийн нөлөөлөл</u></p> <p>Барилга угсралтын ажлын явцад бага зэргийн асуудал гарна (дуу чимээ, тоос, замын ачаалал).</p> <p>Орон нутгийн бус барилгын ажилчид 6 сар шилжин ирнэ.</p>	<p>Нутгийн иргэдэд барилга угсралтын ажлын хуваарийг мэдэгдэнэ.</p> <p>Барилга угсралтын ажлын бүсийг зохих тэмдэг, хашаагаар тодорхой ялгаж харуулна, аюулгүй жолоо барилтын хязгаарын мөрдүүлнэ. Агаарын чанар ба дуу чимээний нөлөөг энэ БОУТ тодорхойлсон процедурт нийцэхээр зохицуулна.</p> <p>Орон нутгийн бус гэрээлэн гүйцэтгэгч ба ажилчдад нутгийн</p>	Бага	<p>ББЭХС (Нийгмийн хамгааллын ажилтан) ба гэрээлэн гүйцэтгэгч</p>

<p>Орон нутгийн ажил эрхлэлт ба нийлүүлэлтийн боломжтой холбоотойгоор эерэг нөлөөлөлтэй.</p>	<p>олон нийттэй харьцах ёс зүйн хэм хэмжээний зааварчилгаа өгнө.</p> <p>Чадвар шаардсан ба шаардаагүй ажлын байранд орон нутгийн боломж гарах бүрт энэ тэргүүнд ажилд авна.</p> <p>Орон нутгийн бус ажилчид ба гэрээлэн гүйцэтгэгчдийн амьдрах газар ба хоолны үйлчилгээ үзүүлэгч зэрэг орон нутгийн үйлчилгээ авахыг тэргүүнд тавина.</p>		
<p><u>Агаарын чанар</u> Моторын утаанаас нүүрстөрөгчийн исэл, азотын исэл ялгарахаас гадна чанар муутай дизель түлшнээс тоос болон хүхрийн давхар исэл ялгарна.</p> <p>Хүмүүсийн хөдөлгөөн, зүй бусаар хадгалсан барилгын материал эсвэл тээврийн хэрэгсэл ба тоног төхөөрөмжийн хөдөлгөөнөөс тоос дэгдэлт үүсэх нь бий</p>	<p>Тээврийн хэрэгсэл ба тоног төхөөрөмж нь утаа ялгаруулалтын зөвшөөрөгдөх хэмжээ буюу NS 5014: 2009 / дизель мотортой тээврийн хэрэгсэл- зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ ба хэмжилтийн аргачлал/ ба MNS 5013: 2009 /бензин мотортой тээврийн хэрэгсэл- зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ ба хэмжилтийн аргачлал /, мөн стандартын хяналтыг мөрдөх шаардлагатай; ба эдгээр шаардлагыг бүхэлд нь хангасан тохиолдолд тухайн тоног төхөөрөмжийг ажлын талбар дээр ажиллуулахыг зөвшөөрнө.</p> <p>Барилга угсралтын ажлыг салхи багатай өдөр сонгон гүйцэтгэх. Хуурай салхитай өдөр гадаргууг усаар шүрших. Тоостой материал хадгалах газрыг бүтээх. Тоостой материал тээвэрлэх ачааны машиныг бүтээх.</p>	<p>Бага</p> <p>Бага</p>	<p>ББЭХС (Байгаль орчны хамгааллын ажилтан)</p>
<p><u>Дуу чимээ</u> Барилга угсралтын үйл ажиллагаа нь орон нутгийн орон суугчид ба зэрлэг амьтдын зан үйл, дадлыг алдагдуулж болохуйц дуу чимээ гаргах нь бий.</p>	<p>Бүх тоног төхөөрөмж, машин механизмд тогтмол арчилгаа хийвэл зохино. Хэт дуу чимээ гаргахаас сэргийлэхийн тулд барилга угсралтын бүх тээврийн хэрэгслүүд нь сайн ажиллагаа бүхий дуу намсгагчтай байх шаардлагатай.</p>	<p>Бага</p>	<p>ББЭХС (Байгаль орчны хамгааллын ажилтан)</p>

	<p>Тоног төхөөрөмж, хэрэгслүүдийг ашиглаагүй үед унтраасан буюу салгасан байх ёстой.</p> <p>Барилга угсралтын үйл ажиллагааг хуулийн хүрээнд зөвшөөрөгдсөн цаг хугацаанд буюу өглөөний 7:00 цагаас оройн 6:00 цагийн хооронд хязгаарлан явуулбал зохих ба энэ хоёр хугацааны аль хатууг баримтлан явуулбал зохино. Хэрэв эдгээр цаг хугацааны хязгаарлалтуудаас гадна ямарваа ажил гүйцэтгэх шаардлагатай болвол: (а) зохих эрх бүхий байгууллагаас заавал зөвшөөрөл авсан байх ба (b) орон нутгийн иргэдэд хангалттай хугацааны өмнө урьдчилж мэдэгдсэн байна.</p>		
<p><u>Гадаргын урсацын чиглэлийн өөрчлөлт</u> Газар цэвэрлэх ба газрын гадаргууны хэлбэрт өөрчлөлт хийх үйл ажиллагаа нь гадаргын урсацын чиглэлийг өөрчлөн, тухайн орчин бүст үерлэлт бий болгох боломжтой</p>	<p>Газрын гадаргууны хэлбэрт оруулах өөрчлөлтийг хамгийн бага хэмжээнд байлгах ба авто зам болон нүүдлийн зам маршрутаас зайлсхийх байдлаар гадаргын урсацын сүвгийг татах</p>	Бага	Гэрээлэн гүйцэтгэгч
<p><u>Хөрс хуулалт</u> Land preparation may involve removal/storage of topsГазар бэлтгэх үйл ажиллагаанд хөрс хуулах/хадгалах үйл ажиллагаа орж болзошгүй</p>	<p>Барилга угсралтын ажилд зориулан хуулсан хөрсийг элэгдэхээс хамгаалан бүтээх ба барилга угсралтын ажил дуусгавар болсны дараагаар ургамлын хүчилтыг нөхөн сэргээхэд ашиглабал зохино.</p>	Бага	Гэрээлэн гүйцэтгэгч
<p><u>Ургамлын хаягдал гарах</u> Газар бэлтгэх үйл ажиллагаанд одоо байгаа ургамлыг цэвэрлэх/зайлуулах үйл ажиллагаа орж болзошгүй</p>	<p>Газар цэвэрлэх бүх үйл ажиллагааг гар ажиллагаагаар болон/эсвэл механикаар гүйцэтгэвэл зохино. Газар цэвэрлэх үйл ажиллагаанд ямар нэгэн пестицид ашиглахгүй болно</p> <p>Ургамлын хаягдлыг шатааж болохгүй ба аюулгүй хатуу хог хаягдлын адил цуглуулан, шийдвэрлэнэ.</p>	Бага	Гэрээлэн гүйцэтгэгч
<p><u>Барилга угсралтын ажилтай холбоотой хатуу хог хаягдал</u> Аюултай:</p>			

<p>Ашигласан тос, тослох материал, илүүдэл будаг эсвэл гадуур бүрхэх материал, цавуулаг бодистой тусгайлан харьцах шаардлагатай</p> <p>Аюулгүй: Баглаа боодол, барилга угсралтын идэвхгүй материалын хаягдал мөн магадгүй ажилчдын кампийн ахуйн хог хаягдлыг зохих байдлаар зайлуулах шаардлагатай</p>	<p>Тос, тослох материал ба тэдгээрийн хуванцар сав, ашигласан батарей гэх мэт хортой хаягдлыг ангилан, хаягдлын зах руу илгээвэл зохино.</p> <p>Хортой-аюултай хаягдлыг аюулгүй байдлыг ханган, зайлуулах зорилгоор зохих байдлаар тэмдэглэсэн/хаягласан уут, агуулах саванд ялгавал зохино.</p> <p>Барилга угсралтын талбар бүрт хогийн савуудыг байрлуулбал зохино.</p> <p>Баглаа боодлын цаас, хөөс, хуванцар, мод, металл болон шилэн материал, шавар, цемент мөн будаг зэргийг тусад нь агуулах сав/уутанд хаягдлын зах ба/буюу төвлөрсөн хогийн цэг рүү зөөвөрлөхөөр ангилбал зохино.</p>	<p>Бага</p> <p>Бага</p> <p>Бага</p> <p>Бага</p>	<p>Гэрээлэн гүйцэтгэгч</p>
<p>Цэвэрлэх тоног төхөөрөмжөөс гарах <u>хаягдал ус</u> буюу магадгүй эрүүл ахуйн байгууламж болон ажилчдын кампаас гарах ахуйн хаягдал усыг зохих байдлаар зайлуулах шаардлагатай.</p>	<p>Машин механизмд арчилгаа, засвар үйлчилгээ хийх нь санамсаргүй шатахуун эсвэл хий алдахаас сэргийлэхэд тогтмол гүйцэтгэх чухал арга хэмжээ юм.</p> <p>Арчилгаа, засвар үйлчилгээг тогтсон байршилд нэвтрэхгүй гадаргуу дээр гүйцэтгэх ба хаягдал усыг цааш цэвэрлэхээр цуглуулна.</p> <p>Ахуйн болон эрүүл ахуйн хаягдал усыг орон нутгийн харьяаны цэвэрлэх байгууламжид цуглуулан, цэвэрлэх эсвэл септик танк-д цуглуулна.</p>	<p>Бага</p> <p>Бага</p> <p>Бага</p>	<p>Гэрээлэн гүйцэтгэгч</p>
<p><u>Шувууны бүлгэмдэл</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> Монголын хуланжороо ба тухайн орчмын газарт үүрээ засдаг бусад шувуудын үүрээ засах үйл ажиллагаанаас зайлсхийх зорилгоор барилгын ажлыг 	<p>Бага</p>	<p>Орон нутгийн шувууны эксперт ба гэрээлэн гүйцэтгэгч</p>

	<p>зөвшөөрөх хугацааг тодорхойлох</p> <ul style="list-style-type: none"> Барилгын ажилтнуудын зайлсхийх Монголын хуланжороо <u>ба тухайн орчмын газарт үүрээ засдаг бусад шувуудын</u> талбар дээрх үүрээ засдаг газруудыг тогтоон, хил хязгаар тогтоох ба/буюу саад болох байдлыг хамгийн бага байлгах журмыг тодорхойлох 		
<p><u>Соёлын өв</u> Малтлагын үйл ажиллагааны үеэр соёлын, шашны эсвэл түүхий ач холбогдол бүхий түүхийн эд өлгийн зүйлс санамсаргүй олоход нь бий</p>	<p>Хэрэв Барилга угсралтын ажил гүйцэтгэгч нь малтлага эсвэл барилга угсралтын ажлын үеэр булш ба/буюу бунхан зэрэг археологийн, түүхийн ач холбогдол бүхий газар/эд өлгийн зүйлс илрүүлбэл:</p> <p>Санамсаргүй олдвор илрүүлсэн газарт барилга угсралтын үйл ажиллагааг нэн даруй зогсооно;</p> <p>Төслийн менежер мэдэгдэх ба төслийн менежер нь соёлын өв хөрөнгө хариуцсан эрх бүхий байгууллагад мэдэгдэнэ;</p> <p>Тухайн газрыг ямар нэгэн байдлаар сүйтгэх эсвэл хөдөлгөх боломжтой эд зүйлсийг алдахаас сэргийлэн хамгаална. Хөдөлгөх боломжтой эрт дээр үеийн эд юмс эсвэл эмзэг дурсгалын зүйлс олдсон тохиолдолд тухайн газрыг хариуцсан эрх бүхий байгууллага хүлээн авах хүртэл байнгын харуул хамгаалалттай байлгах арга хэмжээ авна;</p> <p>Олдвор илрүүлсэн газар буюу бүсийг тойруулан хүрээ татна.</p> <p>Холбогдох эрх бүхий байгууллага нь дараагийн авах арга хэмжээний талаар шийдвэр гаргатай тухайн газрыг хамгаалах, хадгалах үүрэгтэй.</p> <p>Цаашид хэрхэх талаарх шийдвэрийг холбогдох эрх бүхий байгууллагаас гаргана.</p>	Бага	Гэрээлэн гүйцэтгэгч

	<p>Хэрэв тухайн соёлын олдвор олдсон газар ба/буюу үлдэгдэл нь өндөр ач холбогдолтой бөгөөд тухайн газрыг хадгалан хамгаалаыг мэргэжлийн хүмүүс зөвлөн, соёлын олдвор хариуцсан эрх бүхий байгууллагаас шаардвал төсөл санхүүжүүлэгч нь уг хүсэлтийг хүлээн аван, тухайн газрыг хадгалан хамгаалах зорилгоор төлөвлөгөөнд шаардлагатай өөрчлөлтийг хийнэ;</p> <p>Холбогдох байгууллагаас олдворын хэрхэх талаарх шийдвэрийг бичгээр мэдэгдэнэ;</p> <p>Соёлын өвийг хамгаалах асуудлыг хариуцсан эрх бүхий байгууллагаас бичгээр зөвшөөрөл олгосны дараагаар л барилга угсралтын ажлыг үргэлжлүүлж болно</p> <p>Дээрх эд өлгийн зүйлсийг хувьдаа ашиглах, ашиг хонжоо олох зорилгоор хөдөлгөсөн ямарваа ажилтанг ажлаас халах ба хуулийн хариуцлага хүлээлгэнэ.</p>		
<p><u>Ажилчдын аюулгүй байдал</u> Барилга угсралтын үйл ажиллагаа нь ажилчдыг аюулгүй байдал, эрүүл мэндэд нь нөлөөлж болзошгүй нөхцөл байдалд ажиллах, эд материалтай харьцахад хүргэнэ</p>	<p>Монгол Улсын хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагаанд тавигдах шаардлагуудыг мөрдөнө. (Монгол Улсын Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 7-р бүлэг хөдөлмөрийн нөхцөл, эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагаа, 83-р зүйл хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагааны нөхцлөөр хангах, 84-р зүйл хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн шаардлагыг хангах, 85-р зүйл үйлдвэрийн осол, хордлого, мэргэжлээс шалтгаалах өвчнөөс үүдэн ажилтнаас үүссэн хохиролд нөхөн олговор олгох тухай хэсгүүдийг үзнэ үү.) Түүнчлэн хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагааг төслийн санхүүжүүлэгчийн журмын дагуу мөрдөнө. Барилга угсралтын ажлыг гүйцэтгэгч нь зам тээврийн осол</p>	<p>Бага</p>	<p>Гэрээлэн гүйцэтгэгч</p>

	<p>болон иргэд, ертөмхий газруудад учруулах бусад эрсдэлээс сэргийлэх зорилгоор хашаа, хаалт, анхааруулах тэмдэг, гэрэлтүүлэг зэрэг аюулгүй ажиллагааг хангах арга хэмжээг авна.</p> <p>Ажлын цагийн үеэр ажилчид согтууруулах ундаа хэрэглэхийг хатуу хориглоно.</p> <p>Ажил олгогч нь ажил эхлэхийн өмнө өдөр бүр ажилчдад хөдөлмөрийн аюулгүй байдал ба эрүүл мэндийн шаардлагын талаарх зааварчилгааг өгнө.</p> <p>Ажилчдаар хөдөлмөр хамгааллын хэрэгсэл (ХХХ)-ийн ашиглалтыг чанд мөрдүүлнэ.</p>		
Ашиглалт			
<p><u>Нийгэм-эдийн засгийн нөлөөлөл</u></p> <p>Орон нутгийн хөдөлмөр эрхлэлт, сургалт ба боловсролын боломжуудтай холбогдсон эерэг нөлөөллүүд.</p>	<p>Урт хугацааны ашиглалтын үүрэг рольд эмэгтэйчүүдийг нэн тэргүүнд сургах ба ажиллуулах.</p> <p>Ашиглалтын боловсон хүчинг дэмжихэд шаардлагатай бол нэмэлт сургалт зохион байгуулах зэргээр орон нутгийн үр чадвартай ажилчдыг нэн тэргүүнд ажилд авах.</p> <p>Ахлах сургуульд сэргээгдэх эрчим хүчний боловсрол олгох танилцуулга хийх мөн байгууламжтай танилцуулах аялал зохион байгуулан нарны цахилгаан станцийн талаарх орон нутгийн иргэдийн мэдлэг, ойлголт, эзэмшлийн байдлыг сайжруулах.</p>	Эерэг	ББЭХС (Нийгмийн хамгааллын ажилтан)
<p><u>Үзэгдэх орчны сарнилт</u></p> <p>Нарны цахилгаан станцийн хавтангаас нарны гэрэл ойход жолоочдын хараанд нөлөөлөхөөс гадна нүүдлийн шувуудын нислэгийн чиглэлийг сарниулах магадлалтай</p>	<p>Нарны цахилгаан станцийн хавтан болон хүрээг ойлтын эсрэг бүрхүүлээр бүрэх, жолоочдод учруулах аюулгүй байдлын аюулыг бууруулахаар гялбах, гэрэлтэх ойлтыг бүрэх, ойлтын эсрэг бүрхүүлээр бүрсэн нарны PV хавтанг ашиглах.</p>	Бага	ББЭХС (Байгаль орчны хамгааллын ажилтан)
<p><u>Газар доор ус хэрэглэх боломж</u></p> <p>Хавтан угаахад зориулан ашиглахад тодорхой хэмжээгээр газар доорх ус</p>	<p>Төлөвлөлтийн үйл ажиллагаагаар хангалттай усны нөөц байгааг тогтоовол станцийн үйл ажиллагааг</p>	Бага	ББЭХС (Байгаль орчны хамгааллын ажилтан)

<p>багасах ба улмаар газар доорх усны дээд түвшинг бууруулан, бусад хэрэглэгчдийн ус ашиглах боломжид нөлөөлөх нь бий</p> <p><u>Хавтанг угаасан хаягдал ус</u> Хавтан угаасан хаягдал усанд бохирдуулагч бодис байх магадлалтай ба хүлээн авах усны эх үүсвэрийг бохирдуулж болзошгүй</p>	<p>эхлүүлэхийн өмнө ус гаргах ба ашиглахад шаардлагатай бүх зөвшөөрөл, батламж зэргийг авсан байх шаардлагатай.</p> <p><i>Хэрэв уламжлалт нарны хавтангийн дизайныг сонговол усан цэвэрлэгээ нь зөвхөн хавтангууд дээр хуримтлагдсан тоосыг арилгахад шаардлагатай Иймд, угаах усанд цэвэрлэх бодис (саван, угаалгын нунтаг, тусгай цэвэрлэх бодис) нэмэхгүй болно.</i></p> <p>Хаягдал усыг цэвэрлэхгүйгээр зайлуулна. Гэхдээ эхний хоёр удаагийн угаалтын дараах хаягдал усны чанарын шинжилгээгээр цэвэрлэгээ шаардлагатай гэж тогтоогдох тохиолдолд цэвэрлэх байгууламжид зориулсан газрыг тусгайлан гаргана.</p> <p><i>Хуурай, өөрийгөө цэвэрлэдэг нарны хавтангийн дизайныг сонговол хаягдал ус гарахгүй болно.</i></p>	<p>Бага</p>	
<p><u>Аюултай хаягдал</u> Арчилгааны үеэр хэлхээ салгуур, эргэх хувиргагч ба трансформатороос гоожсон тос нь хөрсийг бохирдуулах боломжтой</p>	<p>ПБФ-ийг ямар нэгэн цахилгааны тоног төхөөрөмжид огт ашиглахгүй болно.</p> <p>Ямарваа бохирдсон хөрсийг энэ төрлийн хаягдалтай харьцах тусгай зөвшөөрөл бүхий гэрээт гүйцэтгэгч малтлага хийн, зайлуулан, ачина.</p>	<p>Бага</p>	<p>ББЭХС (Байгаль орчны хамгааллын ажилтан)</p>
<p><u>Экологи</u> Нарны фотовольтийн хавтангууд болон дамжуулалтын шугамын маршрутанд сонгогдсон байршлуудын аль аль нь шувууны нүүдлийн зам, газар дээр зэрлэг амьтадын</p>	<p>Мал бэлчих болон зэрлэг амьтдын нүүдлээс сэргийлэхийн тулд нарны фотовольтийн эрчим хүчний байгууламжийг бүрэлд нь хашаална.</p>	<p>Бага</p> <p>Бага</p>	<p>ББЭХС (Байгаль орчны хамгааллын ажилтан)</p>

нүүдлийн чиглэл эсвэл мал аж ахуйн бэлчээрийн газарт хамаарч магадгүй юм.	Дээгүүрх дамжуулалтын шугамыг шувуу зайлуулагчаар тоноглох эсвэл дамжуулалтын шугамыг газар доогуур байрлуулна		
Ашиглалтаас гаргах			
<u>Хаягдал зайлуулалт</u>	Дахин ашиглах боломжтой материалуудыг тусад нь цуглуулан, одоо байгаа нарны фотовольтийн эрчим хүчний байгууламжид дахин ашиглах эсвэл энэ төрлийн хаягдал авах тусгай зөвшөөрөл бүхий компаниудад хаягдал болгон зарна Дахин ашиглагдах боломжгүй материалуудыг засгийн газраас зөвшөөрсөн хаягдал зайлуулах цэгт өгнө.	Бага Бага	ББЭХС (Байгаль орчны хамгааллын ажилтан)
<u>Газрын гадаргууг сэргээх</u>	Газрыг өмнөх байдал хэлбэрт аль болох адил байхаар сэргээвэл зохих ба тухайн газарт өмнө оршиж байсан төрөлтэй ижил буюу адилтгах төрлийн уугуул ургамлаар дахин ургамалжуулна.	Бага	ББЭХС (Байгаль орчны хамгааллын ажилтан)

ХЯНАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Асуудал	Ямар үзүүлэлтэнд хяналт тавих вэ	Хаана тухайн үзүүлэлтэнд хяналт тавих вэ	Хэрхэн тухайн үзүүлэлтэнд хяналт тавих вэ/хяналтын тоног төхөөрөмжийн төрөл	Хэзээ тухайн үзүүлэлтэнд хяналт тавих вэ- хэмжилтийн давтамж эсвэл байнгын	Өртөг Хяналтыг гүйцэтгэхэд тоног төхөөрөмжийн эсвэл гэрээлэн гүйцэтгэгчийн ямар төлбөр гарах вэ	Хариуцагч
Барилга угсралт						
<u>Нийгэм-эдийн засгийн</u> Олон нийтийн эрүүл мэнд ба аюулгүй байдал	Тэмдэглэгээ, хашаа, аюулгүйн хурдын хязгаарлалт. Зааварчилгааг уншиж дуусгах/ ёс зүйн хэм хэмжээнд	Барилга угсралтын талбар дээр Барилга угсралтын талбар дээр	Харагдах байдлаар. Зааварчилгаа/ ёс зүйн хэм хэмжээний баримт бичиг	Долоо хоног тутам Сар тутам	Бага	Гэрээлэн гүйцэтгэгч ба ББХЭС (Байгаль орчны хамгааллын ажилтан)

Ёс зүйн хэм хэмжээ ба чиглэл өгөх Орон нутгаас ажиллуулах, ханга нийлүүлэх	гарын үсэг зурах. Орон нутгийн ажилд орсон ажилчдын # Орон нутгийн ханган нийлүүлэгч ашигласан #		Ажил эрхлэлт ба гэрээний баримт бичиг	Сар тутам		
<u>Агаарын чанар</u> Моторын утаа Тоос дэгдэлт	Шаардлагад нийцэж буйг гэрчлэх баримт Гадаад орчны тоосжилт	Ажлын талбарт орохын өмнө Барилга угсралтын талбар дээр	Харагдах боломжтой Харагдах боломжтой	Ажлын талбарт орохын өмнө эхний удаа Хуурай, салхитай нөхцөлд өдөр тутам	Бага Бага	ББЭХС (Байгаль орчны хамгааллын ажилтан)
<u>Дуу чимээ</u>	Дууны түвшин	Барилга угсралтын талбайн хашаалалт Хамгийн ойрын хүн амьдардаг төв	дВ метр	Долоо хоног тутам буюу гомдол гарах тутам	Бага	ББЭХС (Байгаль орчны хамгааллын ажилтан)
<u>Гадаргын урсацын чиглэлийн өөрчлөлт</u>	Ажлын талбарын гадаргууны хэлбэр	Барилга угсралтын талбай	Харагдах боломжтой	Долоо хоног тутам, ажлын талбар бэлтгэх үйл ажиллагааны үеэр	Бага	ББЭХС (Байгаль орчны хамгааллын ажилтан)
<u>Хөрс хуулалт</u>	Хөрс хадгалалтыг бүтээх	Хөрс хадгалах талбай	Харагдах боломжтой	Долоо хоног тутам, ажлын талбар бэлтгэх үйл ажиллагааны үеэр	Бага	ББЭХС (Байгаль орчны хамгааллын ажилтан)
<u>Ургамлын хаягдал гарах</u>	Пестицид үл ашиглах? Хаягдал зайлуулах (үл шатаах)?	Барилга угсралтын талбай Ургамлыг хадгалах талбай	Харагдах боломжтой Харагдах боломжтой	Долоо хоног тутам, ажлын талбар бэлтгэх үйл ажиллагааны үеэр	Бага Бага	ББЭХС (Байгаль орчны хамгааллын ажилтан)

<u>Барилга угсралтын ажилтай холбоотой хатуу хог хаягдал</u>	Хаягдлын зах руу илгээсэн эсвэл зохих байдлаар зайлуулсан?	Барилга угсралтын талбай	Харагдах боломжтой	Долоо хоног тутам	Бага	ББЭХС (Байгаль орчны хамгааллын ажилтан)
Аюултай						
Аюулгүй	Хог хаягдлын сав байршуулсан эсвэл хаягдлын зах ба/буюу төвлөрсөн хогийн цэг рүү илгээсэн?	Барилга угсралтын талбай	Харагдах боломжтой	Долоо хоног тутам	Бага	ББЭХС (Байгаль орчны хамгааллын ажилтан)
<u>Хаягдал ус</u>	Машин механизмын тогтмол арчилгаа? Засвар үйлчилгээнд зориулсан тусгай байршил? Ахуйн хаягдал усыг орон нутгийн бохир ус зайлуулах систем рүү эсвэл септик танк руу?	Барилга угсралтын талбай Барилга угсралтын талбай Бохир ус зайлуулах талбай	Харагдах боломжтой Харагдах боломжтой Харагдах боломжтой	Долоо хоног тутам Барилгын ажил эхлэхэд Барилгын ажил эхлэхэд	Бага Бага Бага	ББЭХС (Байгаль орчны хамгааллын ажилтан)
<u>Соёлын өв</u>	Санамсаргүй олдворын журмыг мөрдсөн?	Олдсон талбай	Харагдах боломжтой ба хэлэлцэнэ	Олдвор олдоход	Бага	ББЭХС (Нийгмийн хамгааллын ажилтан)
<u>Ажилчдын аюулгүй байдал</u>	Монгол Улсын хөдөлмөрийн эрүүл мэнд, аюулгүй ажиллагаанд тавигдах	Барилга угсралтын талбай	Харагдах боломжтой ба хэлэлцэнэ	Долоо хоног тутам	Бага	ББЭХС (Байгаль орчны хамгааллын ажилтан)

	шаардлагуудыг мөрдсөн?					
<u>Газарт үүрээ засдаг шувууд</u>	Үүр засдаг хэлбэр байдлыг алдагдуулах	ШМТ-ний дагуу				Баруун бүсийн эрчим хүчний системтэй хамтран ажиллах орон нутгийн ТББ-ын хамт дотоодын шувууны эксперт
Ашиглалт						
<u>Нийгэм-эдийн засгийн</u> Шинэ ажилтнуудад зааварчилгаа ба ёс зүйн хэм хэмжээг танилцуулах Орон нутгийн иргэдийг ажилд авах ба сургах Боловсрол	Зааварчилгааг уншиж дуусгах/ёс зүйн хэм хэмжээнд гарын үсэг зурна. Үйл ажиллагааны ажилд орон нутгаас ажиллуулсан ажилтны % Ажилд авсан эмэгтэй хүний # Сургасан хүний # Байршлаар аялал хийсэн ба сэргээгдэх эрчим хүчний талаар илтгэл сонссон сурагчийн #	Станцийн талбар дээр	Тэмдэглэл хөтлөх	Хагас жил тутам	Бага	ББЭХС (Нийгмийн хамгааллын ажилтан)
<u>Үзэгдэх орчны сарнилт</u>	Ойлтын эсрэг бүрхүүлээр нарны хавтан ба хүрээг бүрсэн?	Хүргэх байршил	Харагдах боломжтой	Хавтанг хүргэхэд	Бага	ББЭХС (Байгаль орчны хамгааллын ажилтан)
<u>Газар доорх ус хэрэглэх боломж</u>	Зөвшөөрөл байгаа юу?	Станцийн талбар дээр	Харагдах боломжтой	Ашиглалт эхлэхийн өмнө	Бага Бага	ББЭХС (Байгаль орчны хамгааллын ажилтан)

<p><u>Хавтан угаасан хаягдал ус</u> (Хэрэв уламжлалт нарны хавтангийн дизайныг сонговол)</p>	<p>Зөвхөн ус (саван эсвэл угаалгын нутаг огт ашиглахгүй)</p>	<p>Усан хангамжийн талбай</p>	<p>Харагдах боломжтой Эхний хоёр хаягдал усыг стандарт шинжилгээнд оруулан дараах бохирдуул агчдыг хайна: дүүжлэгдсэн хатуу биет, илүүдэл бодис (P, N), Химийн хүчилтөрөгчийн хэрэгцээ (COD) гэх мэт.</p>	<p>Ашиглалт эхлэхийн өмнө</p>		<p>ББЭХС (Байгаль орчны хамгааллын ажилтан)</p>
<p><u>Аюултай хаягдал</u></p>	<p>Цахилгааны бүх тоног төхөөрөмж ПБФ-гүй байна Тусгай зөвшөөрөл бүхий гэрээт гүйцэтгэгч бохирдсон хөрсийг зайлуулсан уу?</p>	<p>Тендерийн баримт бичгийг шалгах Бохирдсон талбай</p>	<p>Харагдах боломжтой Харагдах боломжтой</p>	<p>Тоног төхөөрөмжийг хүргэхэд Цэвэрлэх үеэр</p>	<p>Бага Бохирдлын цар хүрээнээс хамаарна</p>	<p>ББЭХС (Байгаль орчны хамгааллын ажилтан)</p>
<p><u>Экологи</u></p>	<p>Станцийн талбайг зохих байдлаар хашаалсан уу? Хашааг зохих байдлаар арчилсан уу?</p>	<p>Станцийн хашааны шугамын дагуу Станцийн хашааны шугамын дагуу</p>	<p>Харагдах боломжтой Харагдах боломжтой</p>	<p>Барилгын ажил дуусгавар болмогц, ашиглалтын өмнө Хагас жил тутам</p>	<p>Бага Бага Бага</p>	<p>ББЭХС (Байгаль орчны хамгааллын ажилтан)</p>

	Дээгүүрх дамжуулалтын шугам зайлуулагчаар тоноглогдсон уу?	Дамжуулалтын нийт шугамын дагуу	Харагдах боломжтой	Барилгын ажил дуусгавар болмогц, эрчим хүч гаргахын өмнө, дараагаар нь жил бүр		
<u>Нүүдлийн болон газар үүрээ засдаг шувууд</u>	Нүүдлийн: Нарны хавтан болон дамжуулалтын шугамтай мөргөлдөх Газарт үүрээ засдаг: Газарт үүрээ засдаг хэлбэр байдлыг алдагдуулах	ШМТ-ний дагуу				Баруун бүсийн эрчим хүчний системтэй хамтран ажиллах орон нутгийн ТББ-ын хамт дотоодын шувууны эксперт
Ашиглалтаас гаргах						
<u>Хаягдал зайлуулалт</u>	Дахин ашиглах боломжтой материалыг зохих байдлаар зайлуулсан уу? Дахин ашиглах боломжгүй материалуудыг засгийн газрын зөвшөөрсөн хаягдал зайлуулах цэгт өгсөн үү?	Ачилтын цэг дээр Хаягдал зайлуулах цэг	Харагдах боломжтой Харагдах боломжтой	Ашиглалтаас гаргах үйл ажиллагааны үеэр ба уг үйл ажиллагаа дуусгавар болтол Ашиглалтаас гаргах үйл ажиллагааны үеэр ба уг үйл ажиллагаа дуусгавар болтол	Бага Бага	ББЭХС (Байгаль орчны хамгааллын ажилтан) ББЭХС (Байгаль орчны хамгааллын ажилтан)
<u>Газрын гадаргууг сэргээх</u>	Станцийн талбарыг өмнөх газрын хэлбэртэй аль болох адилхан байдлаар	Станцийн талбар дээр	Харагдах боломжтой	Нарны эрчим хүчний станцийн тоног төхөөрөмж ба байгууламжийг зайлуулсан дараагаар	Бага	ББЭХС (Байгаль орчны хамгааллын ажилтан)

	<p>сэргээвэл зохино</p> <p>Станцийн талбарыг тухайн газар өмнө оршиж байсан төрөлтэй ижил буюу адилтгах төрлийн уугуул ургамлаар дахин ургамалжуулсан</p>	<p>Станцийн талбар дээр</p>	<p>Харагдах боломжтой I</p>	<p>Станцийн талбарын газрын гадаргууны хэлбэр байдлыг дахин сэргээсний дараагаар</p>	<p>Бага</p>	<p>Дотоодын ургамал судлалын экспертээс санал авсаны үндсэн дээр ББЭХС (Байгаль орчны хамгааллын ажилтан)</p>
--	---	-----------------------------	-----------------------------	--	-------------	---

ХАВСРАЛТ В: ХЭЛЭЛЦҮҮЛГҮҮДИЙН ТОЙМ

Хүснэгт С.1 Оролцогч талуудтай зөвлөлдөх анхны уулзалтанд оролцсон хүмүүсийн жагсаалт

Албан тушаал	Нэр
9-р сарын 22, Пүрэв гараг	
Ховд аймаг, засаг дарга	Дамдингийн Галсандондог
Ховд цахилгаан түгээх сүлжээ ХХК, Менежер	н.Цэрэндамдин
Тэтгэвэрт гарсан эрчим хүчний зөвлөх	н.Хүүлэй
Ховд цахилгаан дамжуулах сүлжээ ХХК, Менежер	н.Пүрэв
9-р сарын 23, Баасан гараг	
Мянгад сум, засаг дарга	н.Даваадорж
Мянгад сум, Газрын мэргэжилтэн	н.Цэцэгмаа
Мянгад сум, Байгаль орчны мэргэжилтэн	н.Хишигтогтох
Өмнөговь сум, засаг дарга	Падхаарийн Төмөр-Ёндор
Өмнөговь сум, Байгаль орчны мэргэжилтэн	н.Лхамжав
Өмнөговь сум, Газрын мэргэжилтэн	н.Пүрэвсүрэн
Баруун бүсийн эрчим хүчний систем ТӨХК, Гүйцэтгэх захирал	Цэгмидийн Наранчанга
9-р сарын 29, Баасан гараг	
Солар Повер Интернэшнл ХХК, Төслийн менежер / IRENA Сэргээгдэх эрчим хүчний технологийн судалгаа, хөгжлийн ахлах шинжээч	Др. Энэбишийн Намжил
10-р сарын 03, Даваа гараг	
Монголын зэрлэг амьтан судлах, хамгаалах төв, Захирал	Батбаярын Нямбаяр
10-р сарын 05, Лхагва гараг	
Монгол ус, Газрын дарга	А.Болор
Монгол ус, Ерөнхий инженер	Х.Шүрэнцэцэг
Байгаль орчин, ногоон хөгжил, аялал жуулчлалын яам, Байгаль орчны үнэлгээ, аудитын хэлтсийн дарга	П.Бүнчинжав
Дэлхийн байгаль хамгаалах сан, Хамгааллын асуудал хариуцсан захирал	Буянаагийн Чимэддорж
11-р сарын 15, Мягмар гараг	
Хяргас нуур-Завхан голын сав газрын захиргаа, Захирал	н.Буянцогт
11-р сарын 16, Лхагва гараг	
Хар-Ус нуур байгалийн цогцолбор газрын захиргаа, Судалгааны мэргэжилтэн	н.Уранчимэг, н.Эрдэнэчимэг, н.Дагийсүрэн

11-р сарын 17, Пүрэв гараг	
Ховд аймаг, Засаг даргын орлогч	н.Батсүх
Ховд аймаг, Газрын мэргэжилтэн	н.Дөлбадрал
Ховд аймаг, Байгаль орчны мэргэжилтэн	н.Цэвээнравдан
Мянгад сум, засаг дарга	н.Даваадорж
Мянгад сум, Газрын мэргэжилтэн	н.Дөлбадрах
Мянгад сум, Байгаль орчны мэргэжилтэн	н.Долоонхүү
Өмнөговь сум, засаг дарга	Падхаарийн Төмөр-Ёндор
Өмнөговь сум, Байгаль орчны мэргэжилтэн	н.Лхамжав
Өмнөговь сум, Газрын мэргэжилтэн	н.Пүрэвсүрэн
11-р сарын 18, Баасан гараг	
Увс аймаг, Засаг даргын орлогч	н.Батсайхан
Увс аймаг, Газрын мэргэжилтэн	н.Чулуунбат
Увс аймаг, Байгаль орчны мэргэжилтэн	н.Батзул
Баруун бүсийн эрчим хүчний систем ТӨХК, Захирал	н.Нямтуул
Сумын цахилгааны инженер (Дэлгэрэнгүй ярилцлага-ММСГ)	н.Эрдэнэбаатар
Оршин суугчдын төлөөлөл (Дэлгэрэнгүй ярилцлага-ММСГ)	н.Цагаач
Малчдын төлөөлөл (Дэлгэрэнгүй ярилцлага-ММСГ)	н.Мядагмаа
Малчдын төлөөлөл (Дэлгэрэнгүй ярилцлага-ММСГ)	н.Баасандорж
Мянгад сум, Баянхошуу багийн дарга (сумын төв) (Дэлгэрэнгүй ярилцлага-ММСГ)	н.Алтанцэцэг
Өмнөговь сум, Ерөнхий нарийн бичгийн дарга (Дэлгэрэнгүй ярилцлага-ММСГ)	н.Зориг
Өмнөговь сум, цахилгааны инженер (Дэлгэрэнгүй ярилцлага-ММСГ)	н.Цоож
Түргэн сум, Засаг дарга (Дэлгэрэнгүй ярилцлага-ММСГ)	н.Баянжаргал
Түргэн сум, Малчин (Дэлгэрэнгүй ярилцлага-ММСГ)	н.Баяннэмэх
Түргэн сум, Малчин (Дэлгэрэнгүй ярилцлага-ММСГ)	н.Норовсүрэн
Түргэн сум, Малчин (Дэлгэрэнгүй ярилцлага-ММСГ)	н.Батчулуун

Хүснэгт В.2 Мянгад сумын төвд 12 сарын 2-ны өдөр зохион байгуулсан олон нийтийн EAP зөвлөлдөх хэлэлцүүлэгт оролцсон хүмүүсийн жагсаалт

#	Нэр	Байгууллага
1	Даваадорж,	Мянгад сумын Засаг дарга
2	Түмэнжаргал	ЭХЯ-ны СБТГ-ын сэргээгдэх эрчим хүч хариуцсан мэргэжилтэн
3	Д.Ганбаатар	ЭХЯ-ны Дэлхийн банкны судалгааны багын ахлах инженер
4	Б.Батдэлгэр	ЭХЯ-ны Дэлхийн банкны судалгааны багын инженер
5	Н.Алтангэрэл	ББЭХС ТӨХК-ийн Ховд ЦТС ХХК-ийн ерөнхий инженер
6	Б.Энх-Амар	ББЭХС ТӨХК-ийн Ховд салбарын ахлах инженер
7	О.Ойдов	Ховд аймгийн Байгаль орчин хариуцсан мэргэжилтэн
8	Р.Цэцэгмаа, Б.Цэцэн	Ховд аймгийн Газрын асуудал хариуцсан мэргэжилтэнүүд
9	Сэтгүүлч, Зураглаач,жолооч	Орон нутгийн Жаргалан телевиз-3 хүн
10	Инженерүүд-3, үйлчилгээний ажилтан-2, жолооч-1	ББЭХС ТӨХК-ийн Ховд ЦТС ХХК-ийн инженер техникийн ажилтанууд-6 хүн

#	Нэр	Байгууллага/ Иргэн
1.	С.Лхамхүү	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
2.	Нямболд	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
3.	Баянмөнх	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
4.	Чогсом	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
5.	Ч.Баттулга	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
6.	Ц.Энхтуяа	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
7.	Цагаач	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн Ахмадын хорооны дарга /95533111
8.	Д.Бадам	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
9.	Ц.Батнасан	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
10.	М.Пүрэвхүү	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
11	Г.Баттөмөр	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн

12	Б.Зул	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
13	Ш.Даваахүү	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
14	Б.Хишигдулам	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
15	Д.Чинзориг	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
16	Т.Балган	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
17.	Даваасүрэн	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
18.	Б.Энхтуяа	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
19.	Н.Мөнхтуул	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
20.	Эрдэнэбаатар	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
21	Алтангадас	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
22	Ж.Батбуян	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
23	Нацагням	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
24	Н.Нямцэцэг	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
25	Ц.Отгонбаатар	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
26	Н.Энхтуяа	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
27.	Батболд	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
28.	Д.Хишгээ	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
29.	Б.Мөнхзул	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
30.	Н.Дарьдулам	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн

31	Б.Нарантуяа	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
32	Г.Лхагвасүрэн	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
33	Д.Нэргүй	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
34	Чулуунхүү	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
35	Отгонзаяа	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
36.	Энхбат	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
37.	Оюун	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
38.	Нямхүү	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
39.	М.БАянжаргал	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн

40.	Ж.Батсайхан	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
41.	Болдбаатар	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
42.	Даваасүрэн	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
43.	Галдан	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
44.	Б.Сайнбуян	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
45.	Б.Эрдэнэчимэг	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
46.	Ж.Бямбажав	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
47.	Б.Батхуяг	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
48.	Ш.Төрмөнх	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
49.	М.Ганболд	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
50.	Н.Мөнхтөр	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
51.	Энхтөр	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
52.	О.Мягмардаваа	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
53.	Д.Алтанцэцэг	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
54.	М.Цэвээндарь	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
155.	Ч.Мөнгөнхүү	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
56.	Б.Сарангэрэл	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
57.	Х.Түмэндэмбэрэл	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
58.	Э.Ууганзаяа	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
59.	Д.Баатарсүрэн	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
60.	А.Сайнжаргал	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
61.	К.Мереке	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
62.	Г.Отгонзаяа	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
63.	Г.Оролмаа	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
64.	Д.Одончимэг	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
65.	Д.Хашбаатар	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
66.	Б.Ганбол	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн
67.	У.Пүрэвдорж	Ховд аймгийн Мянгад сумын иргэн

Хүснэгт В.2 БОННУ-НИЙ ОЛОН НИЙТИЙН ЗӨВЛӨЛДӨХ УУЛЗАЛТЫН ХУРААНГУЙ

Огноо	2016 оны 12 дугаар сарын 2
Хугацаа	12-15:00
Байршил	Ховд аймгийн мянгад сум
Оролцогчид	<i>Яамны оролцогч талууд; аймгийн захиргааны оролцогч талууд; орон нутгийн оролцогч талууд; сэргээгдэх эрчим хүчний мэргэжилтнүүд, ББЭХС-ний инженерүүд; орон нутгийн хэвлэл мэдээллийн хэрэгслүүд/телевиз; орон нутгийн иргэд</i>

Уулзалтын зорилго

ЕАР ба нарны цахилгаан станцийн бүрэлдэхүүн хэсгийн үйл ажиллагааг танилцуулах
Олон нийтэд нарны цахилгаан станцийн төсөлд юу багтдаг, болзошгүй нөлөөлөл, нэн ялангуяа 6 сарын хугацаанд барилга угсралтын үйл ажиллагааны явцад үүсэх тав тух алдагдуулах, төвөг учруулах болзошгүй зүйлсийг (тухайлбал, дуу чимээ, орон нутагт гэрээлэн гүйцэтгэгч нар байрших, ур чадваргүй хөдөлмөрлөх хүчинд гарч болзошгүй ажлын байр).
ЕАР-ийн хууль, эрх зүйн тогтолцоо

Оролцогчдын зүгээс тавьсан гол асуулт ба саналууд

Зөвлөлдөх уулзалтанд хүрэлцэн ирсэн төлөөлөгчдийг танилцуулав.
Шинэ барилгын ажлын талаар орон нутгийн иргэдийн саналыг сонсох мөн санал солилцох зорилгоор Дэлхийн Банкны хөрөнгө оруулалттай 10мвт-ийн хүчин чадалтай нарны цахилгаан станцийн талаар танилцуулга хийв.
Донор орнуудын сэргээгдэх эрчим хүчний санхүүжилтыг хэрхэн шийдвэрлэдэг талаарх дэлгэрэнгүй танилцуулга хийв.

Мянгад сумын газар нутаг байгаль орчны 4 бүсэд харьяалагддаг болон Хар ус, Ховд гол орчмын нутгаарх экологийн нөхцөл байдал мөн төслийн байгаль орчны нөлөөллийг танилцуулав.

Орон нутгийн захиргаанаас Мянгад сумын 110/35/10 кВ-ийн дэд станцийн хойд талд, одоогийн хогийн цэгийн урьд талд байрлах 20 га газарт нарны цахилгаан станц барих зөвшөөрөл олгох хүсэлтэй байгаагаа мэдээлэв.

Сумын төвд байрлах төсөл хэрэгжүүлэхээр олгосон газар усны нөөц ба нөөц газар хамаарахгүй бөгөөд эзэмшилгүй талаар дурдав.

Одоогийн санал болгож буй Ховд аймаг дах Баруун бүсийн эрчим хүчний системийн 10МВ-ийн дэд станц нь цахилгаан хэрэглэгчдийг цахилгаанаар хангахад хэрхэн нөлөөлөх мөн Орос улсаар импортлодог өндөр өртөг бүхий цахилгааныг өөрсдөө үйлдвэрлэх боломжтой болох талаар ярилцав.

Хэрэглэгчдийн асуудал болон одоогийн нөхцөл байдлыг төсөл хэрэгжүүлэхэд хэрхэн сайжруулах болон эрчим хүчний тогтвортой байдлыг сайжруулан, эрчим хүчний үнийг тогтворжуулах талаар танилцуулав.

Танилцуулгын талаар орон нутгийн иргэдийн юу гэж бодож байгааг мэдэхийг хүсэв. Дараахийг хэлэлцэв:

Манай сумын хойд хэсэгт 20 га газар баригдах нарны цахилгаан станцийн талаар сонслоо. Иргэд Мянгад сумын газар нутгийн байгалийн тогтоцоос нарийн хөрсний тоос ихээр бий болдогийг дурдан, газар болон гадаргын ус ахуй амьдралыг нь тэтгэдэг талаар нэмж дурдав. Улмаар эдгээр асуудлуудыг хэрхэн зохицуулах талаар асуув.

Аймгийн засаг даргын зүгээс төслийг дэмжиж байгаа ба та бүхэнд өгсөн материалд нарны цахилгаан станц нь байгаль орчинд хоргүй, дэлхий даяар сөрөг нөлөөлөл байхгүй гэж үздэг хэмээв. Гэсэн хэдий ч байгаль орчны нарийн үнэлгээ хийх шаардлагатай. Дээр нь нарны эрчим хүч цуглуулах хавтанг цэвэрлэхэд тодорхой

хэмжээний ус шаардлагатай. Тиймээс орон нутгийн төсөвт усны төлбөр хуваарилах зохицуулалтын талаар дурдав.

Хогийн цэгт хамаарах олгосон газрын 4-5 га-г ашиглахаар цэвэрлэнэ гэв.

Иргэн Монгол улс эдийн засгийн хүнд нөхцөлд байхад эрчим хүчний хангамжийн шаардлагаар гадаадаас зээл авах шаардлагатай эсэх талаар асуун, одоогийн дэд бүтцийн системд ажиллах боломж мөн байгаа эсэх талаар лавлав.

Хариулт: энэхүү төслийн хөрөнгө оруулалт нь Монголын зээлэнд хамаарахгүйг дурдан, урт хугацааны, бага хүүгийн нөхцөлтэй болохыг нэмж хэлэв. Дээр нь төслийн тал хэсэгт буцалтгүй тусламжийн зээл авах боломжтой.

Иргэн сумын төвийн ойролцоо нарны эрчим хүчний нөөц бий болно гэдгийг мэдэхэд баяртай байгаа ба тус нарны цахилгаан станцад орон нутгийн хүмүүсийг ажилд авах эсэх мөн байнгийн ажлын байрны тоог асуув.

Хариулт: барилгын ажлыг дотоодын эсвэл олон улсын гэрээт гүйцэтгэгч хийх ба барилга барих, газар ухахад орон нутгийн иргэдээс түр хугацааны хүний нөөц шаардлагатай болно. Орон нутгийн иргэдийг ажиллуулах талаар баримт бичигт оруулахыг хүсэж байгаа эсэхийг асуув.

Иргэд санал нэгтгэйгээр тийм гэж хариулав

Иргэн төсөл хэрэгжүүлэн орон нутгийн хөгжилд хувь нэмэр оруулж байгаа танилцуулга хийсэн хүмүүст талархал илэрхийлэв. Иргэдийг төслийн барилгын ажлыг дэмжин, саад болохгүй байхыг уриалав.

Иргэд сумын төвийн малтай өрхүүд хойд хэсгээр малаа бэлчүүлэхэд зам хаах саад гарах эсэх мөн цахилгааны үнийг нэмэгдүүлэхгүй байх боломжтой эсэх талаар их сонирхов.

Хариулт: Сумын хойд хэсэг хогийн цэгт мал бэлчдэггүй учир зам хаах саад байхгүй. Гэхдээ хогийн цэгийн талаар орон нутгийн иргэдээс төсөл хэрэгжүүлэгчдээс санхүүжилт бий эсэх талаар асуув. Сумын хогийн цэгийн хойд талаас дэд станцийн газар руу хог хийсч ирэх учир хогийн цэгт хог булах асуудал гарна.

Иргэн дэд станцийн ойролцоо зүлэгжүүлэх, мод тарих, тохижилт хийх эсэх талаар асуув.

Иргэд цахилгааны талаар асуулт асуун, холбогдох хүмүүсээс хариулт авав.

Олон нийтийн зөвлөгөөнөөс гарсан дүгнэлт

1. Тоос дэгдэхээс сэргийлэх арга хэмжээг баримт бичиг тусгах.
2. Нарны цахилгаан станцийн усны хэрэглээг байгаль орчны дэлгэрэнгүй үнэлгээнд заасан байвал зохино.
3. Тендерийн баримт бичигт орон нутгийн иргэдэд түлхүү ажил олгох заалтыг чухалчлах.
4. Одоогийн хогийн цэгт байгаль орчинд ээлтэй байдлаар устган, булах үйл ажиллагааг зохион байгуулах.
5. Дэд станцийн хойд хэсгээр мод, зүлэг тарих.
6. Мянгад сумын дэд станцийн одоо ашиглагдаж буй 2 трансформаторын хүчин чадал 60-80 хувь хэтэрч байгаа учир 2*16000 Mwa хүчин чадал бүхий хоёр шинэ трансформатороор солин, дагалдах цахилгааны тоног төхөөрөмжийг шинэчлэх